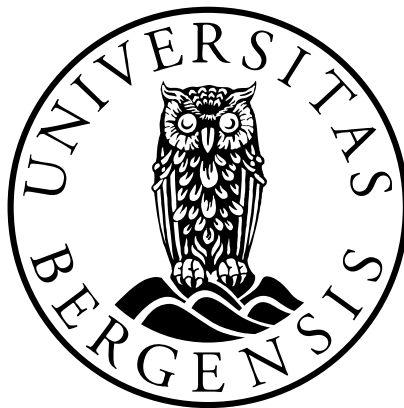

Foreldrepengeordningen

*En analyse av hovedtrekkene i folketrygdloven
av 1997 kapittel 14 – vurdert i et
likestillingsperspektiv med fokus på fars rett til
foreldrepenger*

Kandidatnummer: 133

Antall ord: 14202

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01. juni 2018

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning	4
1.1 Presentasjon av tema og aktualitet.....	4
1.2 Struktur.....	5
1.3 Avgrensninger.....	5
1.4 Om rettskildene.....	6
2. Hovedtrekkene i regelverket om foreldrepenger	8
2.1 Innledning.....	8
2.1.1 Lovforenklingen av 2017.....	8
2.2 Generelle vilkår som må være innfridd for å ha rett på foreldrepenger ved fødsel.....	9
2.2.1 Fødsel.....	9
2.2.2 Omsorg for barnet.....	9
2.2.3 Arbeidstilknytning.....	10
2.3 Foreldrepengegrunnlaget.....	12
2.3.1 Ny beregning av foreldrepengegrunnlaget.....	12
2.3.2 Evaluering av det nye beregningsgrunnlaget - forenkling i spenning med likestilling.....	13
2.4 Stønadsperiode og dekningsgrad.....	14
2.5 Fleksibilitet i foreldrepengeperioden.....	14
2.5.1 Utsettelse av uttaket.....	15
2.5.2 Gradert uttak.....	15
2.5.3 Fleksibilitetens innvirkning på fars omsorgsrolle.....	16
2.6 Tredelt foreldrepengeordning.....	16
2.6.1 Mødrekvoten.....	17
2.6.2 Fedrekvoten.....	18
2.7 Engangsstønaden.....	19
2.7.1 Generelt.....	19
2.7.2 Evaluering av lovforenklingens innvirkning på fars subsidiære rett.....	19
3. Fars subsidiære rett til foreldrepenger	21
3.1 Innledning.....	21
3.1.1 Formålet bak aktivitetskravet.....	21
3.1.2 Redegjørelse av aktivitetskravet.....	22

3.2 Aktivitetsalternativene jamfør ftrl. § 14-13 første ledd bokstav a til f.....	23
3.2.1 Arbeid	23
3.2.2 Utdanning.....	23
3.2.3 Arbeid og utdanning.....	25
3.2.4 Sykdom.....	25
3.2.5 Introduksjonsprogram.....	25
3.3 Ftrl. § 14-13 andre ledd – Delvis gjenopptakelse av arbeid.....	26
3.4 Aktivitetskravets lovlighet sett i lys av diskrimineringsforbudet	26
3.5 EØS-rettslige forpliktelser.....	27
3.5.1 EU-domstolen	28
3.5.2 EFTA Surveillance Authority	29
3.6 Trygderetten.....	32
3.6.1 Likestillingsloven	32
3.6.2 Det konstitusjonelle diskrimineringsvernet	33
3.7 Likestillings- og diskrimineringsombudet.....	34
3.8 Den europeiske menneskerettskonvensjon.....	36
3.8.1 Respekt for sitt familieliv	36
3.8.2 Forbud mot diskriminering	37
3.9 Kvinnekonvensjonen.....	37
3.10 Barnekonvensjonen	39
3.11 Sammenfatning av aktivitetskravets lovlighet.....	41
4. Kritikk av foreldrepengeordningen i et familie- og likestillingsperspektiv	43
4.1 Likestillingshensynets ivaretagelse i regelverket om foreldrepenger	43
4.2 «Overstyring» av familielivet	44
4.3 Foreldrepengeordningens innvirkning på eldre førstegangsfødende	44
Litteraturliste	46

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema og aktualitet

På 50- og 60-tallet var normen at kvinner var husmødre, mens i dag er det vanlig at kvinner har inntektsbringende arbeid.¹ Ettersom kvinner har endret arbeidssted fra hjemme til ute, har dette medført at flere av folketrygdens ytelser har blitt utvidet til å gjelde kostnadene for barneomsorg i familien.² En av disse trygdeytelsene er foreldrepenge. Fra å være rene barselpenger da syketrygden ble inkorporert i folketrygden i 1971, har foreldrepengene utviklet seg til å bli en omfattende omsorgslønn i forbindelse med fødsel og gjennom barnets første leveår. Folketrygdlovens kapittel 14,³ der foreldrepengene er regulert, har gjennomgått jevnlig lovendringer de siste 50 årene for å tilpasses og fremme det moderne kjønnsrollemønsteret. Regelverket søker å likedele omsorgsansvaret i hjemmet, slik at mødre kommer tilbake i jobb på samme tid som fedre tar en større del av omsorgen i hjemmet. Likestilling er derfor et sentralt mål bak foreldrepengeordningen. Regelverket om foreldrepenge er likevel det eneste trygdeområdet hvor det fortsatt finnes formelle forskjeller avhengig om mottakeren er kvinne eller mann.⁴

Etter gjeldende rett har far det som benevnes som en avledet rett til foreldrepenge. Det innebærer at han ikke har en selvstendig rett til foreldrepenge, men i flere tilfeller er avhengig av mors valg og livssituasjon for å være berettiget til ytelsen. Fenomenet, kalt «aktivitetskravet», gjelder ikke i motsatt tilfelle, barnemoren er ikke avhengig av fars situasjon for å ha krav på ytelsen. Fars subsidiære rett til foreldrepenge er for tiden under debatt etter at EFTAs tilsynsorgan konkluderte høsten 2017 med at «aktivitetskravet» er i strid med EUs likestillingsdirektiv.

Et særegent trekk ved regelverket om foreldrepenge er at det gjelder et stort antall mottakere. Ytelsen må derfor være fleksibel, slik at den kan til en viss grad tilpasses de mange ulike familier. Dette har resultert i at regelverket anses som komplisert, og det skjer stadig lovendringer i lys av hensynet til forenkling. Den seneste lovforenklingen av 2017 har flere endringer som er interessante å evaluere i et likestillingsperspektiv. Lovforenklingen sammen med ESAs konklusjon er elementer som bidrar til at regelverket om foreldrepengeordningen er et aktuelt rettslig tema å analysere nærmere.

¹ Koren (2012) s. 9.

² Ibid. s. 176.

³ Folketrygdloven av 28. februar 1997 nr. 19.

⁴ Kjønstad (2009) s. 100.

1.2 Struktur

Masteroppgaven er inndelt i to hoveddeler og en avsluttende del. I første hoveddel vil jeg foreta en rettsdogmatisk analyse av de mest sentrale bestemmelsene om retten til foreldrepenger. I denne vurderingen vil jeg også evaluere ett par av endringene som er vedtatt etter lovforenklingene av 2017. Her vil fokuset ligge på hvordan likestillingshensynet i de nye bestemmelsene er ivaretatt etter endringene.

I den andre hoveddelen vil jeg analysere fars subsidiære rett til foreldrepenger. Før jeg går inn i vurderingen om aktivitetskravet er kjønnsdiskriminerende ovenfor far, vil jeg først gi en rettsdogmatisk analyse av bestemmelsene som utgjør «aktivitetskravet».

I den avsluttende delen av oppgaven vil jeg gi kritikk av foreldrepengeordningen fremstilt i et familie- og likestillingsperspektiv.

1.3 Avgrensninger

Overordnet vil jeg avgrense oppgaven mot reglene om svangerskapspenge etter ftrl. § 14-4 og foreldrepermisjon etter arbeidsmiljøloven kapittel 12. Videre avgrenses oppgaven til å kun analysere bestemmelsene som gjelder ved fødsel der mottakeren er arbeidstaker, bestemmelsene som regulerer adopsjon og selvstendig næringsdrivende vil derfor falle utenfor.

Ettersom staten plikter å oppfylle foreldrepengeytelsen dersom de aktuelle vilkårene er tilstede, er stønaden å anse som en velferdsrettighet.⁵ Det vil hovedsakelig være vilkårssiden av rettigheten som vil være interessant for oppgavens analyse, herunder hvordan vilkårssiden er flere steder forskjellig avhengig av om mottakeren er mor eller far. Jeg vil derfor avgrense analysen til å fokusere på de bestemmelser som besitter vilkår som kan belyse ivaretakelsen av likestillingshensynet.

⁵ Ikdahl (2016) s. 25.

1.4 Om rettskildene

Rettskildene i trygderetten er i prinsippet de samme som i andre deler av den offentlige retten. Rettsanvenderen må bygge på grunnlov, internasjonale kilder, lov, forarbeider, praksis, rettsoppfatninger og reelle hensyn.⁶

Utgangspunktet i den rettsdogmatiske analysen er en ordlydstolkning av de sentrale bestemmelser om foreldrepenger. Ordlyden får særlig betydning på velferdsrettens område, siden det gjelder klare vilkår for å oppnå de materielle rettighetene. En innskrenkende forståelse kan innskrenke en borgers rettighet, mens en utvidende tolkning kan derimot havne i strid med det Stortinget har ment av bevilgning.⁷ Siden forvaltningen foretar en stor mengde avgjørelser om retten til foreldrepenger, er det formalia som må legges til grunn i saksbehandlingen. Dette er både av hensyn til effektivitet og det grunnleggende prinsippet om likebehandling i forvaltningen. Dersom det er flere fakta som skal tillegges vekt ved en avgjørelse og jo mer skjønn som kreves, vil dette føre til en større risiko for at saker blir behandling ulikt.⁸

Det er et stort antall forarbeider som ligger bak ftrl. kapittel 14. I foreliggende oppgave vil det spesielt være forarbeidet til lovforenklingene av 2017 og den ferske utvalgsutredningen «Offentlig støtte til barnefamiliene», også fra 2017, som vil være sentral for analysen og blir tillagt stor rettskildemessig vekt.⁹

Av praksis er det Trygderettens kjennelser som vil ha betydning for oppgaven, siden det er ingen aktuell praksis fra domstolene. Trygderetten er karakterisert som et ”forvaltningsorgan med et sterkt domstolspreg”.¹⁰ Organet er på høyde med Tingretten og tar for seg ankesaker fra NAV Klageinstans. I henhold til høyesterettsuttalelser har kjennelsene ingen vekt, men det er den langvarige, omfattende og konsekvente forvaltningspraksisen som må i seg selv tillegges betydelig vekt ved fortolkning av regelverket.¹¹ Det som er av fast og langvarig praksis på området er kodifisert i NAVs rundskriv.¹² Rundskrivet og en klagesak fra Trygderetten vil få rettskildemessig betydning for oppgaven.

⁶ Lilleholt (2014) s. 474.

⁷ Lilleholt (2014) s. 475.

⁸ R14-00-2-A18, «Folketrygden – En oversikt».

⁹ Prop. 168 L (2016-2017) Endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengerordningen) og NOU: 2017 6.

¹⁰ Kjøenstad (2009) s. 63.

¹¹ Rt 1995. s. 54 på side 61.

¹² R14-00-2-A18.

Lovgivning av velferdsrettslig karakter endres ofte, noe som fører til at velferdsrettslig kunnskap fort foreldes. Det er derfor et beskjedent omfang av juridisk litteratur på området.¹³ Det er hovedsakelig Kjørstad og Syses bidrag som vil være sentral i analysen. Det vil også bli benyttet en klagesak av Likestillings- og diskrimineringsombudet til å kaste lys over lovligheten til fars subsidiære rett til foreldrepenger. Ombudets syn på saken kan anses mer som en rettsoppfatning enn rettspraksis, selv om det er en klagesak. Ombudets rettsoppfatning må i utgangspunktet tillegges begrenset vekt, men ettersom det er et beskjedent bidrag med andre kilder på området, og det faktum at ombudet har spesialkompetanse på likestilling, vil organets rettsoppfatning bli tillagt rettskildemessig vekt. Det er flere internasjonale rettskilder som har blitt viktig for trygderetten, dette er hovedsakelig EØS-retten og menneskerettighetene.¹⁴ Disse regelverkene vil i andre hoveddel få stor betydning for å ta stilling til delproblemstillingen om fars subsidiære rett til foreldrepenger er kjønnsdiskriminerende.

¹³ Lilleholt (2014) s. 475.

¹⁴ Kjørstad (2017) s. 86.

2. Hovedtrekkene i regelverket om foreldrepenger

2.1 Innledning

Folketrygdlovens kapittel 14, «[y]telser ved svangerskap, fødsel og adopsjon», er inndelt i tre hoveddeler. Del I om svangerskapsenger, Del II om foreldrepenger og Del III om engangsstønad. Det er hovedsakelig de sentrale reglene i Del II som vil fortløpende analyseres, i tillegg til en mindre analyse av engangsstønaden tilhørende kapittel 14 i Del III.

Formålet bak foreldrepengene er kodifisert i ftrl. § 14-1. Av formålsparagrafen går det frem at målet er «[...] å sikre inntekt for foreldre i forbindelse med svangerskap, fødsel og adopsjon». Bakgrunnen for denne inntekten er å gi dekning av utgifter til livsopphold ved omsorg for barn etter blant annet fødsel i perioden foreldre har fri fra inntektsgivende arbeid for å ta seg av barnet.¹⁵

2.1.1 Lovforenklingen av 2017

Med lovvedtak sanksjonert 19. desember 2017,¹⁶ ble det vedtatt å foreta flere endringer i kapittel 14 om foreldrepenger. Bakgrunnen for endringene er basert på rene forenklingshensyn, ettersom lovforenklingen er et trinn i ett av de største utviklingsprosjektene i Arbeids- og velferdsetatens historie, der målet er å forbedre IKT-systemet.¹⁷ Søknadsprosessen til foreldrepengene har behov for forenkling for å muliggjøre denne nye IKT-satsingen.¹⁸ I lovvedtaket er det i helhet fem lovforenklinger. I denne oppgaven vil jeg evaluere to av disse i lys av likestillingshensynet. Den ene forenklingen gjelder endring av beregningsgrunnlag for foreldrepenger og behandles i punkt 2.3. Den andre forenklingen gjelder en innsnevring av valgfriheten mellom engangsstønad og foreldrepenger, sistnevnte endring vil drøftes senere i punkt 2.7.

¹⁵ R14-00-2-A18, ftrl. § 14-1

¹⁶ Lovvedtak 13 (2017-2018).

¹⁷ Jørgenrud (2016).

¹⁸ Prop.168 L (2016-2017) s. 5.

2.2 Generelle vilkår som må være innfridd for å ha rett på foreldrepenger ved fødsel

For å ha rett på og for å kunne beholde retten til foreldrepenger ut stønadsperioden, stilles det for det første krav om at forelderen er medlem av folketrygden, jf. ftrl. § 14-2. Den nærmere reguleringen av hvem som er medlem av folketrygden fremgår av ftrl. kapittel 2.

Hovedregelen er at alle som er bosatt i Norge er pliktige medlemmer, jf. ftrl. § 2-1 første ledd.

I tillegg til medlemskapet, fremgår det overordnet tre kumulative hovedvilkår for å oppnå velferdsrettigheten. For det første må det foreligge en fødsel, for det andre må den som skal ha rett på ytelsen ha omsorgen for barnet og for det tredje må mottakeren ha vært tilknyttet arbeidslivet.¹⁹

2.2.1 Fødsel

I ftrl. § 14-5 går det frem at vilkåret om at foreldrepenger kan ytes ved "fødsel". Den naturlige forståelsen av «fødsel» tilsier at en kvinne må ha født et levendefødt barn. Dersom barnet skulle være dødfødt, må graviditeten ha vart mer enn seks måneder. Da får moren rett til foreldrepenger de første seks ukene etter fødselen. I de tilfeller der fødsel av et dødfødt barn skulle skje før sjetten svangerskapsmåned, vil dette anses som en abort og forholdet vil kunne eventuelt gi rett til sykepenger etter kapittel 8 i ftrl.²⁰

2.2.2 Omsorg for barnet

I henhold til ftrl. § 14-10 fjerde ledd stilles det som vilkår for uttak av foreldrepenger at forelderen har omsorgen for barnet. Vilkåret skal ikke fortolkes slik at det avskjærer forelderen helt fra å foreta andre aktiviteter. I rundskrivet er det eksemplifisert at stønadsmottakeren kan gå på skole, heldagsskole eller delta på kurs.²¹ Kjernen i bestemmelsen er at stønadsmottakeren har den daglige omsorgen og har ikke gjenopptatt sin

¹⁹ Kjøenstad (2017) s. 308.

²⁰ R14-00-2-A18, ftrl. § 14-5.

²¹ Ibid. § 14-10

yrkesaktivitet. Dersom barnet blir innlagt på sykehus, vil kravet til omsorg være innfridd dersom stønadsmottakeren besøker barnet jevnlig.²²

Det er presisert i ftrl. § 14-10 fjerde ledd andre setning at dette vilkåret ikke gjelder for mor de første seks ukene etter fødselen av hensyn til hennes helse.²³ For at vilkåret om omsorg skal være innfridd, kan heller ikke mottakeren være i arbeid, jf. ftrl. § 14-10 femte ledd. Dersom barnet skulle dø i stønadsperioden, er det regulert slik at foreldrene vil ha rett til foreldrepenger i seks uker etter dødsfallet, jf. ftrl. § 14-9 sjette ledd.

2.2.3 Arbeidstilknytning

Det tredje og siste hovedvilkåret gjelder krav om arbeidstilknytning på forhånd. Vilkaeret fremgår av ftrl. § 14-6 første ledd første setning, der det fastslås at retten til foreldrepenger opptjenes gjennom «yrkesaktivitet».

Den naturlige forståelsen av «yrkesaktivitet» tilsier en handling som betraktes som arbeid. Bestemmelsen er kjønnsnøytral, siden det går tydelig frem av ftrl. § 14-6 første ledd andre setning at både mor og far har rett til opptjening. Videre heter det at inntekten må stamme fra et pensjonsgivende arbeid med henvisning til ftrl. § 3-15. Pensjonsgivende inntekt er et sentralt begrep i det norske trygdesystemet og det går frem av bestemmelsen i ftrl. § 3-15 at «pensjonsgivende inntekt» foreligger dersom det anses som personinntekt etter skatteloven § 12-2.²⁴

Vilkåret om arbeidstilknytning gjelder ikke absolutt, ettersom kravet må leses i sammenheng med alternativene til arbeid som fremgår av tredje og fjerde ledd av bestemmelsen. Av tredje ledd fremgår det at likestilt med arbeidstilknytning er også dagpenger, sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller foreldrepenger/svangenskapspenger etter ftrl. kapittel 14.

Etter ftrl. § 14-6 fjerde ledd går det frem at yrkesaktivitet også er likestilt med tidsrom av alternativene gitt i bestemmelsens fjerde ledd bokstav a til e, som er mer løserer former for arbeidstilknytning, men som likevel må gis opptjeningstid for rett til foreldrepenger.²⁵ Disse alternativene er lønn fra arbeidsgiver under permisjon i forbindelse med videre- og

²² R14-00-2-A18, ftrl. § 14-10.

²³ Rettsdata.no ftrl., note 988.

²⁴ Skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14.

²⁵ Rettsdata.no ftrl., note 969.

etterutdanning, ventelønn, vartpenger, etterlønn fra arbeidsgiver, avtjening av militærtjeneste eller obligatorisk sivilforsvarstjeneste.

Kravet om arbeidstilknytning er således ikke absolutt og en rekke trygdeytelser er sidestilt som alternativer til arbeidstilknytning. Det kan derfor fastslås at vilkåret om arbeidstilknytning er noe «svakket» enn det den naturlige språklige forståelsen av begrepet tilsier.²⁶

2.2.3.1 Skjæringstidspunkt for opptjening

I ftrl. § 14-6 første ledd andre setning fremgår det at arbeidstilknytningens varighet med pensjonsgivende inntekt må ha vart minst seks av de siste ti månedene før uttak. For mor innebærer dette at varighetsvilkåret må være innfridd tre uker før fødselen, jf. ftrl. § 14-10 første ledd andre setning. For far vil tidsfristen være når han starter uttaket av ytelsen. Altså er det en forskjell avhengig av mottakerens kjønn for hvilket tidspunkt som skal legges til grunn for rett til opptjening av foreldrepenger. Far har minst ni uker mer enn mor til å opptjene rett til foreldrepenger, jf. ftrl. § 14-10 første ledd fjerde setning. I lys av denne bestemmelsen er far satt i en mer gunstig posisjon enn mor til å oppnå rettigheten. Denne forskjellen er basert på kjønn, og kan således anses som problematisk i et likestillingsperspektiv.

Det har blitt foreslått av lovgiver å innføre samme skjæringstidspunkt for opptjening og beregningstidspunkt for mor og far.²⁷ Det ble argumentert for at dette ville forenkle lovgivningen og likestille foreldrene. Skjæringstidspunktet etter det tidligere lovforslaget ville da resultere i at far også måtte ha forholdt seg til samme skjæringstidspunkt som mor, altså tre uker før fødselen. I stedet for at skjæringstidspunktet er avhengig av kjønn til mottakeren, ville begge foreldrene heller blitt stilt like dårlig som mor.²⁸ Dette lovforslaget ble derimot senere trukket,²⁹ og ved seneste lovforenkling av 2017 ble en likestilling av skjæringstidspunktet for mor og far ikke inntatt. Det er usikkert når og om et likt skjæringstidspunkt vil bli foreslått igjen. Regelen kan i lys av både likestilling- og forenklingshensyn betraktes som uheldig, da kjønn på mottakeren bestemmer hvilken tidsfrist som skal legges til grunn.

²⁶ Rettsdata.no ftrl., note 968.

²⁷ Prop. 184 L (2012-2013) s. 8.

²⁸ Rettsdata.no ftrl., note 965.

²⁹ Meld. St. 16 (2013-2014).

2.2.3.2 Opptjeningsprinsippet

Med lovforenklingen av 2017 er opptjeningsterskelen for rett til foreldrepenger endret.³⁰ Ettersom endringen per dags dato ikke er ikraftsatt, fremgår gjeldende rett for opptjeningsprinsippet fortsatt av ftrl. § 14-6 andre ledd. Av bestemmelsen går det frem at «[...] den pensjonsgivende inntekten må på årsbasis være halvparten av 1G». 1G henviser til grunnbeløpet, som er et sentralt begrep i trygderetten og reguleres av ftrl. § 1-4. For året 2017 er 1 G fastsatt til 93 634 kroner. Den pensjonsgivende inntekten må altså overstige 46 817 kroner i løpet av et år for at mottakeren skal ha krav på stønaden. Oppad er stønaden begrenset til kr. 561 804, som utgjør seks ganger folketrygdens grunnbeløp, jf. ftrl. § 14-7 første ledd fjerde setning.

2.3 Foreldrepengegrunnlaget

2.3.1 Ny beregning av foreldrepengegrunnlaget

Etter lovforenklingen av 2017 vil opptjeningsbestemmelsen i ftrl. § 14-6 andre ledd oppheves og erstattes med ftrl. § 14-7 første ledd tredje punktum. Den nye bestemmelsen vil lyde «[b]eregningsgrunnlaget må utgjøre minst halvparten av grunnbeløpet.»³¹ Kravet om inntektens størrelse for rett til foreldrepenger skal derfor i stedet framgå av beregningsregelen i ftrl. § 14-7 første ledd, nytt tredje punktum. Beregningsgrunnlaget vil dermed inngå som ett av grunnvilkårene for rett til foreldrepenger, herunder det tredje hovedvilkåret om arbeidstilknytning.

Forvaltningen behøver å foreta kun *en* beregning når minsteinntektskravet erstattes av beregningsgrunnlaget. Etter dagens ordning må forvaltningen foreta to beregninger, først en beregning i henhold til ftrl. § 14-6 andre ledd for å ta stilling til om mottakeren har en rett til stønaden og deretter enda en beregning jamfør ftrl. § 14-7, for å fastsette satsen og størrelsen på det samlede uttaket av foreldrepenger. Etter lovforenklingen vil retten til foreldrepenger og beregningen av hvor mye søkeren har rett på brutto utbetalt i måneden foretas i en og samme utregning.

³⁰ Lovvedtak 13 (2017-2018).

³¹ Prop.168 L (2016-2017) s. 18.

Foreldrepenger utmåles i tråd med de samme utmålingsreglene som i ftrl. kapittel 8 om sykepenger, se ftrl. § 14-7 første ledd. Av ftrl. § 8-28 fremgår de nærmere vilkår for hvordan sykepengegrunnlaget skal fastsettes etter en beregnet aktuell ukeinntekt. Hovedregelen for de som har fast inntekt i stabile arbeidsforhold, er at sykepengegrunnlaget fastsettes på grunnlag av gjennomsnittsinntekten av de siste fire ukene eller den siste månedslønnen, jf. ftrl. § 8-28 tredje ledd bokstav a. Ikke alle arbeidstakere vil ha et arbeidsforhold som vil falle inn under denne hovedregelen. I ftrl. § 8-28 tredje ledd bokstav e er det derfor angitt en alternativ beregningsmetode. I henhold til denne bestemmelsen skal det for de arbeidstakere som er i et arbeidsforhold med skiftende arbeidsperioder eller inntekter, istedenfor legges til grunn et lengre og mer representativt tidsrom. Dette innebærer at det må foretas en skjønnsmessig vurdering for de tilfeller som faller utenfor hovedregelen.

2.3.2 Evaluering av det nye beregningsgrunnlaget - forenkling i spenning med likestilling

I forarbeidet til lovforenklingen er det vist til at den nye beregningsmetoden kan ramme negativt for omtrent 100 familier hvert år, ettersom det forutses at flere familier vil falle utenfor ordningen med den nye beregningen.³²

Forarbeidet gjengir deler av høringsuttalelsene til to sentrale rettshjelptilbydere som ikke støtter endringene.³³ JURK er en av de to rettshjelpstilbyderne som ikke støtter endringen, og begrunner sitt standpunkt med at etter endringen vil det muligens være færre familier enn tidligere som vil ha rett på ytelsen. I stedet for at det er årsinntekten som blir lagt til grunn for å vurdere retten til foreldrepenger, vil de siste fire ukene være avgjørende. Ettersom kvinner ofte vil tjene mindre på slutten av svangerskapet, kan dette anses som problematisk, da det er tenkelig at færre vil ha rett på ytelsen etter at lovforenklingen er gjennomført.³⁴

Departementet forklarer i proposisjonen at selv om det vil ramme negativt for en liten gruppe i den form at disse mister retten til foreldrepenger, vil denne gruppen likevel ha rett til å motta engangsstønad.³⁵ Ytelsen vil ligge på mer enn det som utgjør en halv G, ettersom engangsstønaden er oppjustert til 63 140 kr.

³² Prop.168 L (2016-2017) s. 9.

³³ JURK (2017) og Jussbuss (2017).

³⁴ JURK (2017) s. 2.

³⁵ Prop 168 L (2016-2017) s. 9.

I et likestillingsperspektiv kan regjeringens argument vurderes som problematisk. I de tilfellene der mor velger engangsstønad fremfor foreldrepenger, vil fars rett til fedrekvote bortfalle, fordi fars rettighet er avhengig av at også mor har opptjent rett til foreldrepenger, jf. ftrl. § 14-14. Det at flere kvinner på grunnlag av endringen vil motta engangsstønad istedenfor foreldrepenger, vil derfor på samme tid føre til at flere fedre faller utenfor foreldrepengeordningen, og endringen vil således kunne ramme menn hardt.³⁶ For denne endringen vurderer lovgiver det slik at forenklingshensynet får forrang på bekostning av likestillingshensynet, uten at denne spenningen kommer tydelig frem i forarbeidene. Det kan argumenteres for at endringen vil hemme fremfor å fremme likestillingshensynet.

2.4 Stønadsperiode og dekningsgrad

Det fremgår av ftrl. § 14-9 at stønadsperioder ved fødsel er av varighet på 49 uker ved «full sats» og 59 uker ved «reduisert sats». «Full sats» står for utbetaling med 100 pst. av beregningsgrunnlaget, mens «reduisert sats» betyr 80 pst. dekning, jf. ftrl. § 14-9 tredje ledd.

Folketrygdloven § 14-9 er en kjønnsnøytral bestemmelse, noe som innebærer at i de tilfeller der kun far har opptjent rett til foreldrepenger, vil han ha mulighet til å velge dekningsgrad selv. For de i situasjoner der begge foreldrene har opptjent rett, må de foreta et valg mellom dekningsalternativene. At det må velges samme dekningsgrad er begrunnet i administrative hensyn.³⁷ Ettersom det alltid er mor som starter uttaket, vil den dekningsgraden som mor velger, enten 80 eller 100 pst. dekning, også bli bestemmende for far.³⁸ Barnefaren er i dette tilfellet avhengig av de valg mor foretar på vegne familien, noe som kan tolkes som uheldig i lys av målet om likebehandling av mottakerene.

2.5 Fleksibilitet i foreldrepengeperioden

I løpet av stønadsperioden er det mulig med et mer fleksibelt uttak enn det hovedreglene angir. Det er mulig på visse vilkår med både utsettelse og gradert uttak, jf. ftrl. §§ 14-11 og 14-16. Den fleksible perioden kan tidligst starte etter 30 sammenhengende stønadsdager (seks uker etter fødselen), jf. ftrl §§ 14-16 andre ledd og 14-11 andre ledd siste setning. Dette

³⁶ Jussbuss (2017) s. 2

³⁷ Ot.prp. nr. 52 (1999-2000) s. 29.

³⁸ Rettsdata.no ftrl., note 980.

gjelder også der far er alene om omsorgen. Det fleksible uttaket må senest være ferdig innen barnet fortsatt er tre år, jf. ftrl. § 14-10 tredje ledd.

2.5.1 Utsettelse av uttaket

I henhold til ftrl. § 14-11, er det mulig å utsette uttaket dersom ett av de fire alternative situasjonene i bokstav a til d er innfridd. Det er altså et unntak fra hovedregelen i ftrl. § 14-10 siste ledd, der det fremgår at foreldrepengene må tas ut sammenhengende fra da uttaket startet. Dersom ingen av de alternative vilkårene er innfridd, vil stønadperioden løpe sammenhengende fra da uttaket startet.

De fire alternative situasjonene etter ftrl. § 14-11 første ledd bokstav a til d, er dersom den som mottar foreldrepenger har lovbestemt ferie, den som mottar ytelsen har inntektsgivende arbeid på heltid, stønadsmottakeren er innlagt på sykehus eller trenger hjelp til omsorgen av barnet, eller dersom barnet selv er innlagt på helseinstitusjon.

2.5.2 Gradert uttak

Hovedregelen i ftrl. § 14-10 femte ledd som fastslår at stønadsmottakeren ikke kan være i arbeid for å motta foreldrepenger, er midlertidig ikke til hinder for at det er mulighet for å kombinere delvis arbeid med et avkortet uttak av foreldrepenger. Dette kalles gradert uttak og ble innført i regelverket med plassering i ftrl. § 14-16 ved lovendring i 2016.³⁹

Bestemmelsene har som formål at det skulle bli lettere og mer fleksibelt å praktisere reglene i situasjoner med kombinasjon av arbeid og graderte foreldrepenger.⁴⁰ Derimot har det blitt uttrykt av rettsoppfatninger på området at regelverket tvert imot er vanskelig å forstå ut i fra lovteksten alene, ettersom det henvises til en rekke andre hovedbestemmelser med tilhørende unntak.⁴¹

Det graderte uttaket utgjør differansen mellom en 100 pst. stilling og den stillingsprosenten mottakeren har i arbeidet, ftrl. § 14-16 første ledd andre setning. Dersom uttaket er mindre enn 100 pst. av den valgte satsen vil uttaket forlenges tilsvarende. Videre er det vilkår for rett

³⁹ Ot.prp.nr. 104 (2004-2005) s. 29.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Kjøenstad (2017) s. 318 og Rettsdata.no. ftrl, note 1017.

til gradert uttak at det må foreligge en skriftlig avtale mellom mottakeren av gradert uttak og arbeidsgiveren, jf. ftrl. § 14-16 siste ledd.

2.5.3 Fleksibilitetens innvirkning på fars omsorgsrolle

Selv om fleksibilitet i stønadperioden gir foreldrene flere valgmuligheter i hvordan de ønsker å organisere tiden i barnets første leveår, er det som er tenkt som en forenkling av reglene, resultert i at regelverket har blitt et mer sammensatt og komplisert system.⁴²

Det er mest menn som benytter seg av graderte foreldrepenger,⁴³ og fleksibiliteten i ordningen kan gjøre det lettere for fedre å ta ut hele fedrekvoten.⁴⁴ Likevel så er det problematiske sider med ordningen. Fleksibiliteten kan hindre at far får den reelle forståelsen av omsorgsrutinene etter fødsel. Fleksibilitetsmulighetene gjør at jobbsfæren kan ta en større del av privatsfæren i permisjonstiden enn det som var opprinnelig tiltenkt. Fedre har forklart i undersøkelser at de kan bli stresset av forventninger fra arbeidsgiver mens de er i deltidspolisjon, og at i flere tilfeller vil jobben til slutt få forrang framfor omsorgen.⁴⁵ Mulighet for et fleksibelt uttak kan derfor forårsake at far ikke får fokusert fullt på omsorgsrollen. Fleksibiliteten gjennom utsatt og gradert uttak fører således til at likestillingshensynet ikke fremmes på best mulig måte. I den seneste utredningen som gjelder foreldrepenger er det av hensyn til fars omsorgsrolle og likedeling av omsorgsrollen, blitt anbefalt å korte ned på fleksibiliteten.⁴⁶

2.6 Tredelt foreldrepengeordning

I 2013 ble det iverksatt en tredeling av stønadperioden.⁴⁷ En tredeling av perioden betyr at i de tilfeller der begge foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger, har hver av foreldrene etter gjeldende rett en kvote på 10 uker og de resterende 26 ukene (forutsatt fullt uttak) må fordeles mellom foreldrene, se ftrl. §§ 14-9 og 14-12. Formålet bak tredelingen er å øke likestilling av omsorgsrollen og at fraværet fra arbeidslivet skal bli mer likt fordelt mellom

⁴² Kjøenstad (2017) s. 318.

⁴³ NAV (2017).

⁴⁴ NOU 2017: 6 s. 151

⁴⁵ Ibid. s. 151.

⁴⁶ Ibid. s. 261.

⁴⁷ Endringslov 15. juni 2012 nr. 32.

mor og far i forbindelse med fødsel og barneomsorg.⁴⁸ Dersom far eller mor ikke benytter seg av sin øremerkede kvote, vil retten til ytelsen falle bort for de aktuelle ukene. Det er kun i noen få tilfeller der kvoten kan overføres til den andre forelderen. Dersom den ene forelderen på grunn av egen sykdom ikke er i stand til å ta vare på barnet på egen hånd, jf. ftrl. § 14-12 tredje ledd, eller i de tilfeller der forelderen har aleneomsorgen for barnet, ftrl. § 14 –15 første ledd.

2.6.1 Mødrekvoten

Det var først ved tredelingen i 2013 at barnemoren fikk en tilsvarende lik kvote som far, hans kvote hadde da allerede eksistert i omtrent 10 år. At det i det tidligere regelverket kun var en fedrekvote kunne feilaktig implisere at resten av stønadsperioden tilhørte mor. Dette var et uheldig signal i lys av målet om økt likestilling. Med en kvote til både far og mor, er det tydeligere at den resterende perioden er til begge å utnytte, og foreldrene kan diskutere hvordan de ønsker å fordele stønadsukene seg imellom.⁴⁹ Siden det er et lite mindretall av mødre som tar ut kortere permisjon enn kvotens varighet, fikk kvoten få praktiske konsekvenser for mødres rettigheter.⁵⁰

Etter gjeldende rett er mødrekvoten fastsatt til 10 uker, jf. ftrl. § 14-12 første ledd. For å kunne ha rett til mødrekvoten, må moren ha opparbeidet seg rett til foreldrepenger. Mor har mulighet til å starte uttaket tidligst 12 uker og senest tre uker før termin, jf. ftrl. § 14-10 første ledd første setning. Disse ukene før fødselen blir tatt av fellesperioden, ikke mødrekvoten.⁵¹

De første seks ukene av mødrekvoten må av helsemessige årsaker tas ut rett etter fødselen, og utgjør en del av mødrekvoten, jf. ftrl. § 14-9 femte ledd andre setning. De resterende fire ukene av mødrekvoten kan enten tas ut rett etterpå, eller moren kan benytte seg av fleksibelt uttak.

2.6.1.1 Mål om likedeling av omsorg i spenning med den biologiske funksjon

Det er ikke inntatt i noen forarbeider bak foreldrepengeordningen en forklaring på hvorfor de første seks ukene etter fødselen er forbeholdt moren, herunder hva som skjer med

⁴⁸ Prop. 64 L (2011-2012) s. 2 og 3.

⁴⁹ Ibid. s. 4.

⁵⁰ Kjøenstad (2017) s. 317.

⁵¹ Rettsdata.no ftrl., note 983.

kvinnekroppen i barseltiden. En virkelighetsbeskrivelse av hvor krevende og hvor stor påkjenning en fødsel har på kvinnekroppen kan derfor anses som underkommunisert av lovgiver.⁵² Ulikheten i den biologiske funksjon mellom kjønnene kan tilsi at tredelingen med 10 uker til hver av foreldrene ikke er likestilling, men utgjør heller en reell ulikhet, ettersom kvinnen trenger uansett de første seks ukene av hensyn til biologisk funksjon. Det kan argumenteres for at tredelingen ikke er i samsvar med det biologiske aspektet ved en fødsel, og det at barseltiden er inkludert i morskvoten kan anses å være ugunstig i likestillingens øyemed.⁵³

2.6.2 Fedrekvoten

Det er særlig den øremerkede kvoten til far som vil kunne bidra til et mer likedelt omsorgsansvar i hjemmet. Den gir et signalement til barnefaren om å ta ut foreldrepenger, men er også ment som et signal til arbeidsgivere at det forventes at far skal ha muligheten til å ta permisjon fra arbeidet.⁵⁴ Helt siden 1978 har barnefaren hatt rett til å dele stønadsperioden med mor, men da var det få familier som benyttet seg av rettigheten. Første steg i å tildele fedre individuelle omsorgsrettigheter og starten på å flytte primæromsorgen fra mor til delt primæromsorg, var i 1993 da Gro Harlem Brundtlands AP-regjering innførte fedrekvoten.⁵⁵ At far fikk sin egen stønadsperiode var begrunnet med ønske om at flere fedre skulle være mer aktiv i omsorgsrollen i barnets første leveår, og at primæromsorgen ikke lenger kun skulle påhvile mor.⁵⁶ Den gang var fedrekvoten av fire ukers varighet. Siden innføringen har fedrekvoten gradvis økt til 14 uker, for igjen å bli redusert til gjeldende rett med et uttak på ti uker etter regelverksendringen i 2014. Etter reduksjonen ble det tydelig at fedrekvotens lengde påvirker menns valg, ettersom fedre tok ut færre foreldrepengedager enn da kvoten var 14 uker.⁵⁷ Det kan derfor se ut som at fedre «slavisk» følger fedrekvoten.⁵⁸ Våren 2018 ble det på bakgrunn av den observerte sammenhengen mellom kvote og atferd, foreslått av regjeringen å øke både fedre- og mødrekvoten til hele 15 uker.⁵⁹ Dersom utvidelsen blir vedtatt juni 2018, blir dette historiens mest statlige regulerte stønadsperiode.

⁵² Aune (2013) s. 41.

⁵³ Ibid. s. 41.

⁵⁴ Prop. 64 L (2011-2012) s. 2.

⁵⁵ Ot.prp. nr. 13 (1992-1993).

⁵⁶ Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) s. 17.

⁵⁷ Kjønstad (2017) s. 315.

⁵⁸ Ruud (2017).

⁵⁹ Prop. 74 L (2017-2018) s. 1.

2.7 Engangsstønaden

2.7.1 Generelt

Rettigheten til den materielle ytelsen engangsstønad fremgår av ftrl. § 14-17. Dersom barnemoren ikke har opptjent rett til foreldrepenger, har hun uansett krav på engangsstønad.

Den generelle formålsparagrafen i ftrl. § 14-1 er ikke dekkende for ytelsen engangsstønad. Formålet bak engangsstønaden har hatt en varierende forklaring i ulike dokumenter. I utgangspunktet var formålet med ytelsen å sikre kvinner som var hjemmeværende eller ikke hadde opptjent rett til løpende foreldrepenger, rett til økonomisk stønad i forbindelse med fødsel.⁶⁰ Senere har stønaden blitt dels begrunnet med påkjenningen i forbindelse med fødsel, men ettersom ytelsen har de senere år blitt såpass høy, er det i dag også rimelig å knytte stønaden til hensynet for omkostningene ved det å ha spedbarn.⁶¹

Nivået på stønaden fastsettes av Stortinget i årlige budsjettvedtak, jf. ftrl. § 14-17 femte ledd. Det har vært en stor økning av stønadsstørrelsen fra året 2016 til 2017. Fra 46 000 kr i 2016 til 61 000 kr i 2017, en økning på hele 32,7 pst. Fra 2017 til 2018 har det kun vært en mindre stigning på 3,2 pst. Dersom man ser engangsstønadens utvikling med målestokk i G, utgjør engangsstønaden i 2017 65 pst. av 1 G, mens i 1997 var den på det høyeste siden 1990 med 80 pst. av 1 G.⁶² Altså, selv med den siste økningen, har ytelsen tidligere vært større dersom den blir målt i G.

2.7.2 Evaluering av lovforenklingens innvirkning på fars subsidiære rett

Ved lovendringen av 2017 ble det vedtatt at det skal være mulig å velge mellom engangsstønad og foreldrepenger dersom forelderen har opptjent rett til foreldrepenger, og videre at det ikke vil være mulig å omgjøre valget mellom stønadene senere.⁶³ Dette er den eneste lovendringen fra 2017 som er ikraftsatt per dags dato og fremgår av ftrl. § 14-17 første ledd tredje og fjerde setning.

En slik regel som gir en valgfrihet til å velge bort foreldrepenger til fordel for engangsstønad, kan være problematisk sett i lys av likestilling. Når mor velger engangsstønad vil barnefaren

⁶⁰ Ot.prp. nr. 52 (1976-1977).

⁶¹ Ot.prp. nr. 13 (1992-93) s. 4.

⁶² NOU 2017: 6 s. 55.

⁶³ Prop 168 L (2016-2017) s. 17.

etter gjeldende rett miste sin rett til uttak av fedrekvoten. Han kan fortsatt ha rett på foreldrepenger, men da stilles det krav til mors aktivitet.⁶⁴

Mor kan således med sitt valg av engangsstønad fremfor foreldrepenger avskjære barnefarens rett til fedrekvote. Særlig nå som engangsstønaden er økt betraktelig, kan det tenkes at ytelsen vil fremstå som et attraktivt valg for mødre som er svakere stilt økonomisk, selv om det kan bety at barnefarens vil miste sin rett til fedrekvoten.⁶⁵

Fars permisjonsmuligheter kan altså bli forringet etter lovforenklingen av 2017. Et utfall av dette vil være at barnemoren må ta ut en større del av permisjonen for omsorgen av barnet, noe som igjen kan føre til at hun vil komme senere tilbake i arbeidslivet. Dette kan resultere i mindre likedeling av omsorgsrollen i hjemmet, noe som igjen vil kunne begrense hennes utsikter i arbeidslivet.⁶⁶

For de mødre som er usikker på om de skal velge foreldrepenger eller engangsstønad, er det viktig at veiledningsplikten til NAV følges, jf. forvaltningsloven § 11.⁶⁷ Jussbuss trekker fram i sitt høringsnotat at de erfarer ofte at veiledningsplikten til NAV ikke følges slik den skal.⁶⁸ Manglende eller feil ved veiledningen i valget om engangsstønad eller foreldrepenger, kan etter endringen få den fatale følgen at far mister retten til fedrekvoten. På grunn av dette vil det derfor kunne ha negative konsekvenser å stramme inn fleksibiliteten til brukeren ved å ikke senere ha muligheten til å endre på valget mellom engangsstønad eller foreldrepenger.

⁶⁴ Dette aktivitetskravet vil bli nærmere redegjort for i punkt 3.1.2 i oppgaven.

⁶⁵ Jussbuss (2017) s. 3.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Lov om behandlingssåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967.

⁶⁸ Jussbuss (2017) s. 3.

3. Fars subsidiære rett til foreldrepenger

3.1 Innledning

Etter bestemmelsene i ftrl. §§ 14-13 og 14-14 fremgår de særlige vilkår for at far skal ha rett på uttak av foreldrepenger. Bestemmelsene utgjør det som kalles for «aktivitetskravet». Kravet fastsetter et vilkår om at mor må være i aktivitet dersom far ønsker betalt permisjon. Kravet gjelder for far i den tiden som overstiger fedrekvoten eller dersom bare far har opptjent rett til foreldrepenger. Aktivitetskravet eksisterer ikke i motsatt tilfelle, far trenger ikke å være i aktivitet dersom mor ønsker et uttak av fellesperioden eller der kun mor har opptjent rett til ytelsen. Kjønnforskjellen i regelverket har lenge vært et politisk diskusjonstema, og har fått økt aktualitet etter at EU-domstolen konkluderte i 2015 med at de greske reglene om fars rett til foreldrepermisjon var i strid med EUs likestillingsdirektiv.⁶⁹ Den greske regelen som ble vurdert som ulovlig forskjellsbehandlingen av domstolen har store fellestrekk med det norske aktivitetskravet, og det ble etter dommen sendt inn flere klager av norske fedre til EFTA Surveillance Authority, heretter ESA, der de klagde på det norske aktivitetskravet.⁷⁰ Basert på henvendelsene opprettet ESA traktatsbruddssak mot Norge den 28. oktober 2015, og den 15. november 2017 konkluderte ESA med at det norske aktivitetskravet utgjør brudd på likestillingsdirektivet på grunnlag av kjønnsdiskriminering ovenfor menn.⁷¹ Regjeringen bestrider ESAs konklusjon i brev datert 22. januar 2018.⁷²

3.1.1 Formålet bak aktivitetskravet

Formålet bak de særlige vilkår som stilles ovenfor barnefaren er for det første begrunnet med likestillingshensynet. Et vilkår om at mor må ut i arbeid for at far skal ta ut mer enn fedrekvoten, eller i de tilfeller der mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, gjør at primæromsorgen ikke kun er mors og gir henne et insentiv til å returnere til arbeidslivet etter endt permisjon.⁷³

Det andre formålet bak reglene refereres til som «dobbeltomsorgsprinsippet». Det foreligger ikke et reelt omsorgsbehov som tilsier at far skal ha rett på foreldrepenger når mor er hjemme

⁶⁹ Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/54/EF av 5. juli 2006.

⁷⁰ Wernersen (2018).

⁷¹ EFTA Surveillance Authority (2017).

⁷² Barne- og likestillingsdepartementet (2018).

⁷³ St.meld.nr.70 (1991-1992) s. 30.

og kan ta seg av omsorgen for barnet. Dersom det er et fullt omsorgsbehov i hjemmet vil det være økt sikkerhet i at det faktisk er far som tar seg av barneomsorgen i den tiden han får betalt permisjon. Dette antyder at aktivitetskravet også er basert på et kontrollhensyn, der staten forsikrer seg om at ikke begge foreldrene er samtidig i hjemmet over perioden det ytes stønad. Målet med dobbeltomsorgsprinsippet er overordnet at det skal bidra til at far oppnår selvstendighet i primæromsorgsrollen for barnet.⁷⁴

3.1.2 Redegjørelse av aktivitetskravet

Bestemmelsene i ftrl. § 14-14 regulerer det forhold der bare far har innfridd kravet etter opptjeningsprinsippet for uttak av foreldrepenger,⁷⁵ men der mor og far er sammen om omsorgen for barnet.⁷⁶ I slike tilfeller er det fastsatt at stønadsperioden er oppad begrenset til stønadsperioden etter fødsel, jf. ftrl. § 14-9, og videre at det skal gjøres fratrekk for de seks ukene som er forbeholdt mor.

I henhold til ftrl. § 14-14 første ledd andre setning og andre ledd henvises det til aktivitetskravet i ftrl. § 14-13. Bestemmelsen fastslår at aktivitetskravet gjelder i de tilfellene der kun far har opptjent rett til foreldrepenger, og kravet må være oppfylt under perioden og under stønadsperioden etter fødselen. Det fremgår også at stønadsperioden reduseres løpende når vilkårene i ftrl. § 14-13 ikke er innfridd, jf. § 14-14 første ledd tredje setning.

Aktivitetskravet fastsetter de generelle vilkårene for fars uttak av foreldrepenger som overstiger fedrekvoten, jf. ftrl. § 14-13 siste ledd. Bestemmelsen får betydning i to forhold. I de tilfeller der far ønsker å ta ut en del av fellesperioden etter fullt benyttet fedrekvote, eller i de tilfeller der kun barnefaren har opptjent rett til foreldrepenger, se ftrl. § 14-14 andre ledd. Barnefaren kan i disse to tilfellene bare ta ut foreldrepenger så lenge barnemoren deltar i ett av de syv alternative vilkårene. Etter denne paragrafen blir omfanget av morens yrkesaktivitet eller liknende bestemmende for retten til fars uttak av foreldrepenger.⁷⁷

Av ftrl. § 14-14 tredje ledd fremgår det et viktig unntak. Her presiseres det at faren kan ta ut foreldrepenger i like mange dager som fedrekvoten dersom moren mottar uføretrygd fra folketrygden.

⁷⁴ Prop. 64 L (2011-2012) s. 6.

⁷⁵ Dersom mor velger bort retten til foreldrepenger, etter ftrl. § 14-17 første ledd tredje setning, likestilles dette med at moren ikke har opptjent rett til foreldrepenger og situasjonen reguleres av ftrl. § 14-14.

⁷⁶ I de tilfeller der far har aleneomsorgen for barnet er situasjonen regulert av bestemmelsene i ftrl. § 14-15.

⁷⁷ Rettsdata.no ftrl., note 1013.

3.2 Aktivitetsalternativene jamfør ftrl. § 14-13 første ledd bokstav a til f

I henhold til ftrl. § 14-13 første ledd heter det at fars rett til permisjon er «bare» mulig hvis de aktiviteter listet opp i bokstavene a til g er innfridd. Den naturlige forståelsen av «bare» tilsier at aktivitetskravet kun kan være innfridd hvis ett eller flere av alternativene foreligger, listen over aktiviteter kan legges til grunn som uttømmende.

3.2.1 Arbeid

Første aktivitet etter bokstav a lyder «går ut i arbeid». Den naturlige språklige forståelsen av «går ut i arbeid» tilsier gjenopptagelse av en form for arbeid. Med «arbeid» åpnes det for ulike forståelser hvorvidt det er vilkår om arbeid som er fulltid eller deltid. Ftrl. § 14-13 andre ledd lest i koherens med den samme bestemmelsens første ledd bokstav a, tilsier at det betyr fulltid, ettersom andre ledd regulerer de tilfeller der mor arbeider deltid.

I NAVs rundskriv presiseres hva som menes med «arbeid». Det fremgår at sykemelding og avspasering likestilles som «arbeid». Jobbtrening kan også under visse omstendigheter innfri vilkåret om «arbeid». Ferie, permisjon og arbeidsløshet er derimot aktiviteter som ikke kan likestilles som «arbeid».⁷⁸

Arbeidsløshet er en aktivitet som inngår i vurderingen om rett til opptjening av foreldrepenger, jf. opptjeningsprinsippet, mens det faller på utsiden av vilkåret om «arbeid» etter bokstav a i ftrl. § 14-13.⁷⁹ Denne forskjellen kan tyde på at regelverket om foreldrepenger kan fremstå som komplisert. Likevel er det andre hensyn som gjør seg gjeldende bak foreliggende bestemmelse, insentivet om å få mor tilbake i arbeid og dobbeltomsorgsprinsippet, noe som ikke kan kombineres med å gå arbeidsløs.

3.2.2 Utdanning

I henhold til bokstav b kan også fars subsidiære rett innfris dersom mor «tar offentlig godkjent utdanning på heltid». Det stilles vilkår om at det må være fulltid deltagelse i utdanningen og videre må utdanningen være offentlig godkjent. Et fulltids studium tilsier det som er normert studietid på heltid for den aktuelle utdanningen.⁸⁰ Vanligvis vil dette bety et

⁷⁸ R14-00-2-A18, ftrl. § 14-13.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 52 (1999-2000) s. 15.

krav om 30 studiepoeng i halvåret. Utgangspunktet for «offentlig godkjenning» av utdanningen, er de utdanninger som gir rett til støtte fra Lånekassen.⁸¹ I forarbeidene er det eksemplifisert med at hobbypregede kurs som rosemaling og gitarspilling er aktiviteter som helt klart faller utenfor vilkåret.⁸²

Det er kontrollhensyn som ligger bak de to kravene om «heltid» og «offentlig godkjenning» av studiet. Vilkårene er tilstede for å forhindre et eventuelt misbruk av ordningen, der begge er hjemme med dobbeltomsorgen for barnet.⁸³

Trykderetten har behandlet en klagesak som gjaldt spørsmålet om vilkåret for utdanning på heltid var innfridd.⁸⁴ Bakgrunnen for saken var en far som hadde fått avslag på foreldrepenger med den begrunnelse at NAV la til grunn at barnets mor ikke hadde oppfylt aktivitetskravet, jf. ftrl. § 14-13 første ledd bokstav b. Faren krevde foreldrepenger i tidsrommet 14. oktober til 20. november 2013, og i tidsrommet 1. februar til 1. mai 2014. I disse to periodene hadde moren tatt et masteroppgaveemne på 40 studiepoeng over både høst- og vårsemesteret. NAV hevdet at hun i realiteten hadde tatt 20 poeng på høsten og samme antall poeng på våren. Ettersom 30 poeng anses som et fulltidsstudium, innfridde hun i henhold til NAVs vurdering ikke kravet om «utdanning på heltid» i noen av periodene. Retten kom på sin side til at moren måtte anses for å ha vært heltidsstudent på vårsemesteret, men ikke på høsten, på grunnlag av hvordan studiepoengene var fordelt på de to semestrene.⁸⁵ Den ankende part hevdet derimot at moren også måtte anses som fulltidsstudent på høstsemesteret, siden hun i realiteten tok 10 studiepoeng over en femukers periode mens faren var hjemme med omsorgen for barnet. Faren anførte at en slik tolkning ville også være mer i samsvar med hensynet bak foreldrepengene og aktivitetskravet, altså hensynet til likedeling av omsorgsrollen. I kjennelsen uttaler retten at «utdanning på heltid» ikke i utgangspunktet bør tolkes for strengt, men utdyper videre at hvis NAV måtte ha foretatt en realitetsvurdering av om dette vilkåret var innfridd i hvert enkelt tilfelle, ville dette harmonert dårlig med forutsetningen at NAV kun skal nøye seg med å sjekke formalia.⁸⁶ Kjennelsen bekrefter med dette den langvarige praksisen om at det er formalia som skal legges til grunn i saker som gjelder foreldrepenger, og at formål- og skjønnsbetraktninger ikke kan få

⁸¹ Ot.prp. nr. 52 (1999-2000) s. 18.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid. s. 16.

⁸⁴ TRR-2015-1542.

⁸⁵ Ibid. s. 7.

⁸⁶ TRR-2015-1542 s. 10 og 11.

avgjørende vekt.

3.2.3 Arbeid og utdanning

I henhold til alternativet i bokstav c fremgår det at dersom mor «tar offentlig godkjent utdanning i kombinasjon med arbeid som i sum gir heltid», innfrir dette fars rett til å ta ut foreldrepenger på egen hånd.

Alternativet etter bokstav c gir således en viss fleksibilitet i hvordan mor kan innfri kravet.

Det er ingen krav om hvor mye studier det kreves for å innfri «som i sum gir heltid».

Ordlyden innebærer at det åpnes altså for mange ulike kombinasjoner, og at det viktige er at det må foreligge et fullt omsorgsbehov for barnet i den tiden moren kombinerer arbeid og utdanning.⁸⁷

3.2.4 Sykdom

Etter alternativene i ftrl. § 14-13 bokstav d og e kan far ta ut betalt permisjon dersom mor er syk, jf. «på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet» eller «er innlagt i helseinstitusjon».

I henhold til ftrl. § 14-13 femte ledd fremgår det at for å kunne innfri disse alternativene til aktivitet, så må det foreligge legeerklæring. Vilkåret kom inn i loven i 2006 og innebar et skjerpet krav til dokumentasjon av mors sykdom i samsvar med det enhetlige kravet til sykdom i de ulike bestemmelsene som gir rett til fravikelse av hovedreglene i foreldrepengeordningen.⁸⁸

3.2.5 Introduksjonsprogram

I henhold til bokstav f fremgår det at kravet om aktivitet er også innfridd dersom mor «deltar på heltid i introduksjonsprogram etter introduksjonsloven kapittel 2». Mens i bokstav g «deltar på heltid i kvalifiseringsprogram etter lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale

⁸⁷ Ot.prp. nr. 52 (1999-2000) s. 18.

⁸⁸ Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) s. 23.

tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen». Alternativene i bokstav f og g ble supplert etter lovendring av 2009.⁸⁹

Av forarbeidet til lovendringen fremgår det at hva som anses som heltid etter disse programmene ikke nødvendigvis samsvarer med det som anses som heltid etter alternativene til aktivitet i bokstav b og c. Det er derfor presisert for dette alternativet at det er kun heltid deltakelse i disse programmene som gir far rett til å ta ut foreldrepenger. I de tilfeller der mor dokumenterer at hun deltar i programmene skal ikke NAV undersøke og foreta nærmere vurdering av programmets innhold eller omfang. Det skal i disse tilfellene legges til grunn at kravet om deltakelse på heltid er innfridd.⁹⁰ Dette er i tråd med hensynene til forenkling og likebehandling at NAV skal legge formalia og ikke realitetsvurderinger til grunn i sin saksbehandling.

3.3 Ftrl. § 14-13 andre ledd – Delvis gjenopptakelse av arbeid

I de tilfeller der mor går ut i arbeid etter alternativ a, men i en deltidsstilling, så regulerer ftrl. § 14-13 andre ledd stønadens størrelse. Dersom moren arbeider deltid etter fødselen eller omsorgsovertakelsen, blir farens foreldrepenger redusert tilsvarende som reduksjonen i morens arbeidstid. Utgjør morens stillingsdel minst 75 pst. av full arbeidstid, får likevel faren foreldrepenger beregnet i samsvar med sin egen stillingsdel. Etter forarbeidene fremgår det at for vilkåret «full arbeidstid» skal det tas utgangspunkt i hva som gjelder for den aktuelle stillingen eller det aktuelle yrket med den formelle stillingsandelen.⁹¹ Bestemmelsen i ftrl. § 14-13 andre ledd innebærer at morens arbeidsforhold får innvirkning på fars rett til foreldrepenger, og kan derfor også utgjøre et grunnlag for spørsmål om kjønnsdiskriminering av far.

3.4 Aktivitetskravets lovlighet sett i lys av diskrimineringsforbudet

Norge er alltid å se i toppskiktet når det foretas internasjonale kåringer av staters likestillingsnivå.⁹² Selv om Norge regnes som et av verdens mest likestilte land, er det nå spørsmål om norske rettsregler er kjønnsdiskriminerende ovenfor mannen i familielivet. Av

⁸⁹ Ot.prp. nr. 56 (2008-2009).

⁹⁰ Ibid. s. 9.

⁹¹ Ot.prp. nr. 52 (1999-2000) s. 12.

⁹² Prestisjetunge World Economic Forum plasserte Norge på en andreplass i 2017, rett bak Island, se World Economic Forum (2017) s. 10.

gjennomgangen ovenfor, er det særlig tre forhold ved de særlige vilkår til fars rett til betalt foreldrepermisjon som reiser kjønnsdiskrimineringsspørsmålet. For det første fordi det foreligger aktivitetsplikt for mor etter ftrl. § 14-13 i de tilfeller der far ønsker uttak av fellesperioden, jf. ftrl. § 14-13 første ledd. Videre i de tilfeller der kun barnefaren har opptjent rett til foreldrepenge og er da avhengig av at moren oppfyller aktivitetskravet for at han skal få rett til uttak av foreldrepenge, jf. ftrl. § 14-14 første ledd. Og til slutt i de tilfeller der moren går delvis ut i arbeid, vil morens arbeidsforhold ha betydning for omfanget av stønaden til far, jf. ftrl. § 14-13 andre ledd. I den videre analysen vil disse tre forholdene ha samlebetegnelsen «aktivitetskravet» for å muliggjøre en mer pragmatisk analyse.

Retten til å ikke bli diskriminert er nedfelt i en rekke nasjonale lover, i tillegg til å fremgå av EØS-retten og andre internasjonale konvensjoner som Norge har en forpliktelse til å følge som part av konvensjonen. Disse reglene er gjennomgående generelle og tverrgående. Det kan forklares med at de legger seg «utenpå» andre rettsregler på grunn av at det stilles krav til at regelverkets utforming skal være i tråd med diskrimineringsforbudet.⁹³

Det skal videre bli utført en analyse av aktivitetskravets lovlighet sett i lys av retten til å ikke bli diskriminert etter både nasjonale og internasjonale rettsregler. Analysen vil bestå av to sider. Først om det kan identifiseres en strid mellom kravet og den aktuelle lovgivningen og videre om de ulike diskrimineringsforbudene kan fungere som en tolkningsfaktor for kravet. Det sistnevnte betyr at forbudet vil fungere som en skranke for kravet, slik at kravet må enten endres eller fjernes av lovgiver.⁹⁴ Hovedsakelig vil analysen være basert på en argumentasjonsanalyse av nasjonale og internasjonale rettsinstansers vurdering av aktivitetskravet lovlighet, se punkt 3.5 til 3.7. Jeg vil etter dette også foreta en selvstendig analyse av aktivitetskravets lovlighet etter internasjonale konvensjoner som Norge er forpliktet til å følge som part av konvensjonen, se punkt 3.8 til 3.10.

3.5 EØS-rettslige forpliktelser

EØS-avtalen ble undertegnet i mai 1992 og Norge har etter avtalen en rettslig forpliktelse til å påse at norsk lovgivning er i tråd med EUs direktiver. I henhold til EØS-loven § 2 første ledd første setning,⁹⁵ fremgår det at bestemmelser som tjener å oppfylle EØS-rettslige

⁹³ Ikdahl (2016) s. 136.

⁹⁴ Ibid. s. 144.

⁹⁵ Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. 27. november 1992 nr. 109.

forpliktelser, vil i konflikttilfelle få forrang foran enhver nasjonal rettsnorm.

Foreldrepengeordningen berøres av EUs svangerskapsdirektiv, foreldrepermisjonsdirektiv og likestillingsdirektiv.⁹⁶ For foreliggende problemstillingen er det likestillingsdirektivet som er av interesse. På grunn av Norges EØS-rettslige forpliktelser har både EU-domstolens kjennelser og ESAs tilsynssaker betydning for norsk rett.

3.5.1 EU-domstolen

Den 16. juli 2015 avsa den europeiske domstol avgjørelse i saken kalt Maïstrellis, som anses som en prinsipiell avgjørelse om fars rett til betalt foreldrepermisjon.⁹⁷ Avgjørelsen gjelder forståelsen og tolkningen av innholdet til likestillingsdirektivet.⁹⁸

Bakgrunnen for saken var en dommer i Hellas med navn Konstantinos Maïstrellis, som søkte 7. desember 2010 om betalt foreldrepermisjon for å kunne være hjemme med sin nyfødte sønn over en periode på ni måneder. Han mottok den 18. januar 2011 avslag på søknaden begrunnet med at rett til foreldrepermisjon kun gjaldt for kvinnelige dommere. Han anla søksmål mot staten og ved dom 11. juni 2015 ble Maïstrellis gitt medhold ettersom likestillingsdirektivet førte til at regelen om retten til foreldrepermisjon ikke kun gjaldt for mor, men også for far. Domstolen sendte så saken til ny behandling i forvaltningen. Forvaltningen fattet deretter på nytt et avslag. Denne gang med den begrunnelse at siden barnemoren ikke var i aktivitet mens Maïstrellis hadde tenkt til å være hjemme med omsorgen for barnet, hadde han ikke krav på foreldrepermisjon.

Maïstrellis valgte så på ny å anlegge søksmål mot staten den 10. Oktober 2011. Domstolen stilte da spørsmålet om den aktuelle regelen som ikke ga Maïstrellis rett til foreldrepermisjon var i strid med likestillingsdirektivet. Domstolen ventet med å fatte avgjørelsen inntil EU-domstolen hadde behandlet spørsmålet.

EU-domstolen kom til den konklusjon at den greske lovbestemmelsen i lys av likestillingsdirektivets artikkel 14 første ledd, jf. artikkel 2 første ledd bokstav a utgjorde en direkte diskriminering basert på kjønn.⁹⁹

⁹⁶ NOU 2017: 6 s. 145.

⁹⁷ C-222/14, Maïstrellis, 16. juli 2015.

⁹⁸ Direktiv 2006/54/Ef.

⁹⁹ C-222/14 avsnitt 52.

Med dette angir domstolen at likestillingsdirektivet må tolkes slik at det utgjør en skranke for en nasjonal bestemmelse som fastslår at en tjenestemann ikke har rett til foreldrepermisjon såfremt hans ektefelle ikke er i arbeid, med mindre ektefellen anses for å være ute av stand til å passe barna som følge av alvorlig sykdom eller nedsatt funksjonsevne. EU-domstolens avgjørelse reiser derfor samtidig spørsmålet om aktivitetskravet etter den norske foreldrepengeordningens kan opprettholdes etter dommens konklusjon.¹⁰⁰

Dommen får betydning for norsk rett ettersom Norge er bundet av likestillingsdirektivet og saker som gjelder tolkningen av direktivets bestemmelser vil ha betydning for norske rettsregler. Videre ligner det greske aktivitetskravet mye på det norske. Den store ulikheten mellom sakene, er at i *Maïstrellis* gjelder aktivitetskravet retten til ubetalt fødselspermisjon, og ikke betalt permisjon som etter ftrl. kapittel 14. Den norske retten til ubetalt fødselspermisjon, fremgår av arbeidsmiljøloven og har ikke et aktivitetskrav tilknyttet seg.

Det er nettopp denne ulikheten som regjeringen argumenterer for at gjør *Maïstrellis* ikke relevant for foreldrepengeordningen.¹⁰¹ Etter EU-domstolens konklusjon fra 2015, sendte regjeringen brev til Arbeids- og velferdsdirektoratet med beskjed om at de vurderte det slik at ftrl. §§ 14-13 og 14-14 fortsatt gjelder. På bakgrunn av dette fattet NAV et rundskriv, der det ble informert om at dagens ordning om foreldrepenge etter ftrl. kapittel 14 er vedtatt av Stortinget og NAV skal behandle saker i strid med gjeldende folketrygdlov, og at aktivitetskravet i ftrl. § 14-13 fortsatt er gjeldende.¹⁰²

3.5.2 EFTA Surveillance Authority

EFTAs tilsynsorgan konkluderte den 15. november 2017 med at de anser den norske foreldrepengeordningen for å være i strid med likestillingsdirektivets på tre punkt.¹⁰³ Disse tre forholdene er de samme som er redegjort for ovenfor i punkt 3.4.

ESA anfører at rettsgrunnlaget for at det foreligger direkte kjønnsdiskriminering av far er likestillingsdirektivets artikkel 14 første ledd bokstav c, jf. artikkel 2 første ledd bokstav a. I henhold til artikkel 2 første ledd bokstav a legaldefineres diskriminering som «[d]irect discrimination»: where one person is treated less favorable on the grounds of sex than another

¹⁰⁰ Senter for europarett (2015) s. 3.

¹⁰¹ Barne- og likestillingsdepartementet (2017) s. 2.

¹⁰² R14-00-2-A18, ftrl. § 14-13.

¹⁰³ EFTA Surveillance Authority (2017) s. 3-5.

is, has been or would be treated in a comparable situation». Dette forbudet mot direkte diskriminering må videre leses i koherens med virkeområde for bestemmelsen. Virkeområde fremgår av artikkel 14 første ledd bokstav c, «[t]here shall be no direct or indirect discrimination on grounds of sex in the public or private sectors, including public bodies, in relation to [...]». Og videre i bokstav c, « [...] employment and working conditions, including dismissals, as well as pay as provided for in Article 141 of the Treaty».

I januar 2018, svarer Barne- og likestillingsdepartementet, heretter BLD, med å bestride ESAs konklusjon og gjentar de argumenter de ga i brev fra to år tidligere etter at ESA etterspurte regjeringens vurdering av regelverket i tilknytning åpningen av traktatsbruddssaken mot Norge.¹⁰⁴ Primært anfører BLD at foreldrepengeordningens regler ikke reguleres av direktivet, da bestemmelsene faller utenfor direktivets virkeområde, jf. artikkel 14 første ledd bokstav c. Subsidiært anfører de at aktivitetskravet fremmer likestilling. Departementets anførsler vil bli nærmere redegjort for i de to neste punktene.

3.5.3 Likestillingsdirektivets virkeområde, jf. artikkel 14 første ledd bokstav c

Departementet anfører at aktivitetskravet ikke kan være en form for kjønnsdiskriminering ettersom foreldrepengeordningen faller på utsiden av direktivets virkeområde. Det argumenteres for at ytelsen mer indirekte påvirker arbeidslivet og ikke nok til å falle inn under vilkåret ”employment” i artikkel 14 første ledd bokstav c. For å underbygge dette standpunktet, trekker Norge fram to tidligere saker fra EU-domstolen de mener har overføringsverdi i foreliggende spørsmål, se ”Jackson and Cresswell” og ”Meyers”.¹⁰⁵

Kjennelsen ”Jackson and Cresswell” fra 1992 gjaldt spørsmålet om nasjonale trygdeytelsesordninger for økonomisk svakerestilte mottakere falt under det tidligere likestillingsdirektivet.¹⁰⁶ EU-domstolen avviste dette. Norge argumenterer derfor for at reglene om foreldrepenger heller ikke kan være regulert av direktivet. ESA mener derimot at dommen ikke kan tas til inntekt for å hevde at foreldrepengeordningens regler ikke faller inn under direktivet, da dommen ”Jackson and Cresswell” gjaldt ytelser som ikke hadde som mål å få mottakerne ut i arbeid. Det argumenteres for at siden arbeidstilknytning er et hovedvilkår

¹⁰⁴ Barne- og likestillingsdepartementet (2016).

¹⁰⁵ Dom fra 16 juli 1992, Jackson and Cresswell, C-63/91, EU:C:1992:329 og dom fra 13. juli 1995, Meyers, C-16/94, EU:C:1995:247.

¹⁰⁶ Direktiv 76/207/EEC (erstattet av direktiv 2006/54/EC).

for foreldrepenger, er disse reglene mer tilknyttet arbeidslivet og således må falle inn under direktivets virkeområde.¹⁰⁷

BLD bruker også en annen kjennelse, «Meyers», for å underbygge sitt standpunkt om at det ikke er en god nok kobling mellom foreldrepengeytelsen og arbeidslivstilknytningen, slik at direktivet kan gjøre seg gjeldende. I denne saken gjaldt det en stønad ytt til økonomisk svakerestilte familier med barn. I motsetning til foreldrepenger ble denne ytelsen kun utbetalt dersom mottakeren var «*engaged in remunerative work*». I denne saken kom EU-domstolen til at ytelsen var regulert av likestillingsdirektivet.¹⁰⁸ Norge argumenterer for at dommen har overføringsverdi ettersom det i dommens faktum gjaldt en sterkere forbindelse mellom ytelsen og krav til arbeidstilknytning enn det som foreligger etter regelverket om foreldrepenger, og derfor kan ikke reglene om foreldrepenger falle inn under direktivets virkeområde.

ESA hevder på sin side at den norske foreldrepengeordningen faller innenfor virkeområde til likestillingsdirektivet. Tilsynsorganet begrunner sitt syn med at arbeidstilknytningen er direkte tilknyttet stønadsmottakeren av foreldrepengene. De stiller seg videre uforstående til at de to forannevnte dommene kan fungere som grunnlag for å endre ESAs konklusjon om at direktivet er gjeldende som kontroll på reguleringen av foreldrepengeordningen.¹⁰⁹

3.5.4 Aktivitetskravet som en «positive action» etter direktivets artikkel 3

Under den forutsetning at direktivet er gjeldende for reguleringen av foreldrepengene, anfører BLD at aktivitetskravet heller *fremmer* enn å svekke likestillingen. Likestillingsdirektivets artikkel 3 bestemmer at staten skal foreta en «positive action», som skal sikre likhet mellom menn og kvinner i arbeidslivet. BLD argumenterer for at aktivitetskravet er en slik «positive action», fordi foreldrepengeordningens mål er å fremme delt foreldreomsorg og gi et insentiv til at kvinner skal tilbake til arbeidslivet etter endt permisjon. Departementet anser at det omstridte aktivitetskravet er nettopp med på å sikre dette formålet om likestilling mellom foreldrene. Og videre at det må være opp til statens skjønn å bestemme hvilke tiltak som skal benyttes for å sikre likestilling mellom kvinner og menn.¹¹⁰ ESA avviser også her

¹⁰⁷ EFTA Surveillance Authority (2017) s. 10.

¹⁰⁸ Meyers, C-16/94, EU:C:1995:247.

¹⁰⁹ EFTA Surveillance Authority (2017) s. 8–11.

¹¹⁰ Barne- og likestillingsdepartementet (2016) s. 4.

departementets anførsel, da de anser det slik at aktivitetskravet ikke kan betraktes som en slik «positive action».¹¹¹

3.6 Trygderetten

3.6.1 Likestillingsloven

I Januar 2016, året etter Maïstrellis dommen, fattet Trygderetten en enstemmig tremedlemskjennelse i sak om fars rett til foreldrepenger.¹¹² Saksforholdet her gjaldt likt som i EU-dommen, en far som anførte at aktivitetsplikten ovenfor mor var ulovlig.¹¹³ Den ankende part hadde anført blant annet Maïstrellis som grunnlag for å tilsidesette det norske aktivitetskravet.

Etter først å ha konstatert at det greske regelverket i Maïstrellis hadde klare likhetstrekk med det norske aktivitetskravet, jf. ftrl. § 14-13, vurderer retten aktivitetskravets lovlighet i henhold til likestillingsloven av 2013 § 5,¹¹⁴ ettersom likestillingsdirektivet er gjennomført i denne lov. Likestillingsloven av 2013 § 5 tilsvarer gjeldende retts likestilling- og diskrimineringslov av 2017 sin hovedregel om forbud mot å diskriminere.¹¹⁵

Retten fastslår først at generalklausulen i likestillingsloven § 5 kan påvirke rettighetene etter folketrygdloven først og fremst som tolkningsfaktor, men uttrykker også at diskrimineringsforbudet kan potensielt fungere som en skranke etter EØS-loven § 2.¹¹⁶

I midlertidig avstår retten fra å ta stilling til om aktivitetskravet er i strid med likestillingslovens § 5. Dette begrunnes med at det ikke bør være opp til Trygderetten å konstatere brudd på likestillingsloven, ettersom de anser seg selv for å ikke være rette instans for dette på grunnlag av trygderettsloven § 1,¹¹⁷ som fastslår at virkeområde til trygderetten ikke inkluderer vedtak som gjelder likestillingsloven.

Til tross for kompetansebegrensningen heter det i kjennelsen at «[r]etten bemerker seg at det fremstår som tvilsomt om aktivitetskravet i folketrygdloven § 14-13 er forenlig med likestillingsloven/direktivet. Og at dersom spørsmålet om aktivitetskravet lovlighet skulle bli

¹¹¹ EFTA Surveillance Authority (2017) s. 12.

¹¹² TRR-2015-1542.

¹¹³ Sakens faktum er nærmere redegjort for i tidligere punkt 3.2.3.

¹¹⁴ Lov om likestilling mellom kjønnene 21. juni 2013 nr. 59

¹¹⁵ Lov om likestilling og forbud mot diskriminering av 16. juni 2017 nr. 115 og Prop 81 L (2016-2017), s. 313.

¹¹⁶ TRR-2015-1542 s. 10.

¹¹⁷ Lov om anke til Trygderetten 16. desember 1966 nr. 9.

forelagt for EFTA-domstolen, vil de trolig komme til samme resultatet som EU-domstolen i *Maïstrellis*». ¹¹⁸ Med denne passusen sender Trygderetten et tydelig signal om at aktivitetskravet er i strid med forbudet mot kjønnsdiskriminering etter hovedregelen i den tidligere likestillingsloven, selv om de anser spørsmålet for å ligge utenfor deres kompetansebegrensning.

Samme år, høsten 2016, behandlet Trygderetten på ny en sak som gjaldt fars rett til foreldrepenger. ¹¹⁹ I kjennelsen stilte retten på eget grunnlag, uten tilknytning til klagerens anførsel, spørsmål om aktivitetskravet er i strid med diskrimineringsforbudet etter likestillingsloven/likestillingsdirektivet. Retten fant her at *Maïstrellis* ikke medfører tilstrekkelig grunnlag for å omgjøre saken og henviser til den forutgående kjennelsens konklusjon. ¹²⁰ Det er likevel spørsmål om Trygderettens tolkning og konklusjon om aktivitetskravets gyldighet kan opprettholdes. ¹²¹

3.6.2 Det konstitusjonelle diskrimineringsvernet

I kjennelsen fra januar 2016 tok Trygderetten også stilling til en anførsel om Grunnlovens § 98 utgjør en skranke for aktivitetskravet. ¹²² Grl. § 98 fastslår at alle er like for loven og videre at ingen må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling. Bestemmelsen ble inntatt ved grunnlovsreformen i 2014. ¹²³

Retten foretar først en rettsdogmatisk analyse av Grl. § 98, og kommer så til at bestemmelsen utgjør en skranke for lovgiver og en rettighet for den enkelte. Videre at innholdet til bestemmelsen må fastlegges etter den allerede eksisterende diskrimineringslovgivningen, og at dette er i relasjon til Grl. § 98 mest passende med innholdet etter likestillingsloven § 5. ¹²⁴

For spørsmålet om aktivitetskravet utgjør brudd på Grl. § 98, peker retten tilbake på organets kompetansebegrensning til å konstatere brudd på likestillingsloven, og uttrykker at retten også vurderer det slik at det ikke er opp til Trygderetten å vurdere om det foreligger brudd på

¹¹⁸ TRR-2015-1542 s. 10

¹¹⁹ TRR-2015-3925.

¹²⁰ *Ibid.* s. 5.

¹²¹ Rettsdata.no ftrl., note 1004.

¹²² Kongerikets Norges Grunnlov av 17. mai 1814

¹²³ Innst.203 S (2013-2014) Innstilling fra Stortingets presidentskap om redigert versjon av Grunnloven kapittel E og F som følge av vedtatte grunnlovsforslag om menneskerettigheter.

¹²⁴ TRR-2015-3925 s. 12 og 13.

Grl. § 98, ettersom retten til å ikke bli diskriminert etter denne bestemmelsen sammenfaller i all hovedsak med diskrimineringslovgivningen for øvrig.¹²⁵

For spørsmålet om Grl. § 98 kan utgjøre en skranke og tilsidesette aktivitetskravet, stiller de seg negativ til dette spørsmålet. Det vises til at ftrl. § 14-13 ble vedtatt før den nye grunnlovsbestemmelsen, og at dette fører til at skrankefunksjonen til grunnloven ikke rammer paragrafen.

3.7 Likestillings- og diskrimineringsombudet

En lignende ankesak som behandlet i Trygderetten, fikk Likestillings- og diskrimineringsombudet, heretter LDO, i sitt sakstilfang tilbake i 2013.¹²⁶

I motsetning til Trygderetten har ombudet kompetanse til å gi uttalelser om et forhold er i strid med likestillingsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 andre ledd nr. 1.¹²⁷ Derimot har ikke ombudet mandat til å ta stilling til hvilken lov som skal gis forrang i foreliggende sak, de henviser til at dette er en vurdering som domstolen må ta.

Sakens bakgrunn i LDOs klagesak gjaldt en far som anførte at ftrl. § 14-13 var i strid med den tidligere likestillingsloven av 1978.¹²⁸ Faren ble nektet foreldrepenger av NAV i henhold ftrl. § 14-13, ettersom moren til barnet ikke oppfylte aktivitetskravet. Hun fikk ikke gjenoppta arbeidet som lærer siden skolen og arbeidsplassen var stengt i det aktuelle tidsrommet faren ønsket stønaden.

I klagen tok ombudet stilling til om aktivitetskravet var i strid med den tidligere likestillingsloven av 1978 § 3 første og andre ledd. Hovedregelen i § 3 tilsvarer gjeldende retts hovedregel om forbud mot diskriminering i likestilling- og diskrimineringsloven § 6.¹²⁹

Ombudet vurderte om forskjellsbehandlingen av mor og far kunne tillates etter likestillingsloven § 3 a som en særbehandling av det ene kjønn for å fremme likestilling i tillegg til en vurdering om det kunne tillates etter det ulovfestede saklighetsprinsippet.¹³⁰

¹²⁵ TRR-2015-3925 s. 12 og 13.

¹²⁶ 12/340-19-CAS av 27.06.2013.

¹²⁷ Lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda 16. juni 2017 nr. 50

¹²⁸ Lov om likestilling mellom kjønnene 9. juni 1978 nr. 45.

¹²⁹ Prop 88.L (2012-2013) s. 167 sammen med Prop. 81 L (2016-2017) s. 313.

¹³⁰ Ot.prp. nr. 77 (2000-2001) s. 27.

I vurderingen tok ombudet eksplisitt hensyn til de anførsler regjeringen har anført for aktivitetskravets gyldighet, nemlig at kravet som stilles til mors aktivitet er et likestillingsmessig tiltak for å sikre kvinners deltagelse i arbeidslivet og på grunnlag av dobbeltomsorgsprinsippet.

Ombudet kom til motsatt konklusjon enn det regjeringen anførte. LDO mener at en opprettholdelse av aktivitetskravet kan heller medføre at kvinner tar ut mer av foreldrepermisjonen og menn mindre, noe som ikke kan anses for å være i tråd med formålet bak regelverket. Dersom far har en selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger, kan dette bidra til å øke kvinners deltakelse i arbeidslivet. I løpet av den tiden barnefaren er hjemme med omsorgen for barnet kan mor være en reell arbeidssøker og dermed øke sine sjanser til å returnere til arbeidslivet etter endt permisjon. På grunn av denne argumentasjonen kan ikke ombudet se at aktivitetskravet kan opprettholdes i medhold av likestillingsloven § 3 a, ettersom aktivitetskravet ikke fremmer likestilling, men tvert imot medvirker til å opprettholde den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom kjønnene. LDO hevder derfor at det ikke er grunnlag for å tillate en slik forskjellsbehandling av kjønnene.

I tillegg til å vurdere aktivitetskravet opp mot likestillingsloven § 3 a, vurderer ombudet også om aktivitetskravet gir adgang til direkte forskjellsbehandling etter det ulovfestede saklighetsprinsippet.

«Forskjellsbehandling etter dette ulovfestede prinsippet er tillatt når begrunnelsen for den er saklig, det vil si at den både er sann og relevant (eller akseptabel) i sin sammenheng».¹³¹ Ombudet viser til en tidligere sak som gjaldt bruk av prinsippet, der det uttales at prinsippet har en snever unntaksadgang, og at «[l]ovens absolutte forbud mot direkte diskriminering [...], tilsier at unntaksadgangen også begrenses til tilfeller der behovet for forskjellsbehandling er åpenbart».¹³²

I vurderingen på grunnlag av det ulovfestede rettsgrunnlaget tar ombudet for seg dobbeltomsorgsprinsippet som et bakenforliggende hensyn for å opprettholde aktivitetskravet. Dette bestrider ombudet nokså kort ved å fastslå at selv om begge foreldrene samtidig har den rent faktiske omsorgen for barnet, kan ikke dette rettferdiggjøre at behovet for forskjellsbehandling er åpenbart.

¹³¹ Ot.prp nr. 33 (1974-1975) s. 30.

¹³² Likestillings- og diskrimineringsnemda sak 23/2007.

Ombudet konkluderer på bakgrunn av disse to vurderingene at kravet til mors aktivitet i henhold til ftrl. § 14-13 er i strid med hovedregelen i likestillingsloven av 1978 § 3 første og andre ledd. I midlertidig presiserer ombudet at de ikke har kompetanse til å vurdere om diskrimineringsforbudet kan benyttes som en skranke for aktivitetskravet.

3.8 Den europeiske menneskerettskonvensjon

Den europeiske menneskerettskonvensjonen,¹³³ heretter EMK, er inkorporert i menneskerettsloven.¹³⁴ I henhold til lovens § 3 skal konvensjonens bestemmelser gis forrang dersom de er i strid med annen norsk lovgivning. Altså kan EMKs bestemmelser fungere som en skranke for lovligheten til bestemmelser som fremgår av ftrl. kapittel 14. Det blir derfor aktuelt å drøfte aktivitetspliktens lovlighet sett i lys konvensjonens bestemmelser, herunder artikkel 8 om familieliv og artikkel 14 om likestilling. Analysen om aktivitetskravets lovlighet vil for vurderingen etter EMK og for de to neste vurderingene etter internasjonale konvensjoner, være basert på en selvstendig analyse.

3.8.1 Respekt for sitt familieliv

I henhold til EMK artikkel 8 har enhver «rett til respekt for sitt [...] familieliv».

Den naturlige forståelsen av «respekt for sitt [...] familieliv» tilsier at staten ikke skal foreta overgrep mot familien, og kjernen i bestemmelsen er retten til å få være i fred.¹³⁵ Den naturlige forståelsen av «familieliv» tilsier at dette også gjelder forholdet mellom foreldre og barn.¹³⁶

Ettersom artikkelen gjelder forholdet mellom foreldre og barn, taler dette for at bestemmelsen har aktualitet for oppgavens spørsmål. Derimot så gjelder forliggende spørsmål om en rettighet, det er neppe grunnlag for å tolke aktivitetskravet som et overgrep mot fedre.

Opgavens problemstilling stiller seg derfor på siden av hva som er kjernen av bestemmelsen. Dette resulterer i at EMK artikkel 8 ikke kan benyttes som en tolkningsfaktor eller skranke for å vurdere lovligheten av aktivitetskravet i ftrl. §§ 14-13 og 14-14.

¹³³ Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter 4. november 1950, inntatt i menneskerettsloven i vedlegg 2.

¹³⁴ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett 21. mai 1999 nr. 30

¹³⁵ Rettsdats.no, menneskerettsloven, note 70.

¹³⁶ Ibid.

3.8.2 Forbud mot diskriminering

I henhold til den andre aktuelle EMK bestemmelsen, artikkel 14, heter det at «utøvelsen av de rettigheter som er fastlagt i denne konvensjon skal bli sikret uten diskriminering på noe grunnlag slik som kjønn».

Ut i fra bestemmelsen kan det tolkes slik at likestilling er en menneskerett, og at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn. Det er altså et forbud mot kjønnsdiskriminering. Og sammen med Grl. § 98 og likestillingslovens hovedregel om likestilling utgjør disse bestemmelsene et vern for individer for å ikke bli diskriminert på bakgrunn av sitt kjønn.

En viktig begrensning i bestemmelsen er at regelen gjelder de rettigheter som er fastlagt i denne konvensjonen. Retten til betalt foreldrepermisjon er en rettighet som ikke fremgår av konvensjonens bestemmelser og artikkel 14 sitt krav om likestilling kan derfor heller ikke være rettsgrunnlag i foreliggende problemstilling om aktivitetskravet er kjønnsdiskriminerende ovenfor far.

3.9 Kvinnekonvensjonen

FNs Kvinnediskrimineringskonvensjon fra 1981, heretter KDK, ble inkorporert i norsk lov i 2005, og har siden 2009 vært inntatt i menneskerettsloven.¹³⁷ Særkonvensjonen har derfor forrang fremfor andre lover, jf. menneskerettsloven § 3, og kan i prinsippet fungere som tolkningsfaktor for aktivitetskravet.

Formålet bak konvensjonen er å fremme likestilling mellom kvinner og menn, gjennom å sikre at kvinner har lik rett til å nyte alle økonomiske, sosiale, kulturelle, sivile og politiske rettigheter.¹³⁸ Til tross for konvensjonens tittel, handler den i stor grad også om menn. En endring av kvinners stilling og stereotype kjønnsroller, vil måtte resultere i en endring av også menns stilling og rolle i samfunnet.¹³⁹

Det er særlig KDK artikkel 5 om kjønnsstereotyper som har aktualitet som diskrimineringsvern i foreliggende problemstilling. I henhold til KDK artikkel 5 bokstav a

¹³⁷ Konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner, 18 des 1979, inntatt i menneskerettsloven av 1999 i vedlegg 10.

¹³⁸ Kvinnekonvensjonens fortale.

¹³⁹ Aune (2010) s. 72.

fremgår det at konvensjonspartene skal treffe de tiltak som er nødvendige for å endre kjønns sosiale og kulturelle atferdsmønstre, med sikte på å avskaffe fordommer og all annen praksis som er basert på stereotype manns- og kvinneroller.

Videre i bokstav b utdypes det at konvensjonspartene skal treffe tiltak som er nødvendige for å sikre at familieoppdragelsen gir en riktig forståelse av moderskapet som en samfunnsoppgave, og en erkjennelse av at menn og kvinner har et felles ansvar for oppfostringen og utviklingen av sine barn, forutsatt at hensynet til barna alltid kommer i første rekke. Den statlige handsplikten i bokstav b, tar således spesielt sikte på å endre kjønnsroller tilknyttet omsorgsrollen til foreldre,¹⁴⁰ og til å bekjempe en strukturell diskriminering av kvinner.¹⁴¹

Norske tiltak som er i tråd med artikkel 5 bokstav b er for eksempel innføringen av fedrekvoten i 1991.¹⁴² Fedrekvoten har som forklart tidligere vært med på å øke likedelingen av primæromsorgen i hjemmet og resultert i å fremme likestilling.¹⁴³

I følge Kvinnediskrimineringskonvensjonens generelle kommentar nr. 25 blir omforming av kjønnsstereotyper utpekt som en av tre statlige hovedforpliktelser for å muliggjøre en reell likestilling.¹⁴⁴ I henhold til internasjonale rettsoppfatninger tilknyttet artikkel 5 bokstav b, utdypes det at den mest universelle kulturelle normen som utgjør kvinnens største ulempe, er nemlig stereotypien om at kvinnen skal være primæromsorgsgiveren i hjemmet.¹⁴⁵ Dette viser at å likedele omsorgsansvaret i hjemmet er en grunnleggende forutsetning for en reell likestilling.

En optimal likedeling av omsorgen med et selvstendig opptjeningsgrunnlag for barnefaren, ville vært en foreldrepengeordning som ville gitt et enda større felles ansvar for oppfostringen og utviklingen av barnet. Det at barnefaren er fortsatt avhengig av mors valg og opptreden i flere situasjoner, kan implisere at mor fortsatt anses som primæromsorgsgiveren i hjemmet. Det kan derfor argumenteres for at aktivitetskravet heller fører til at kvinner tar ut mer foreldrepermisjon og menn mindre,¹⁴⁶ og kan bidra til å opprettholde det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret.

¹⁴⁰ Rettsdata.no Kvinnekonvensjonen, note 19.

¹⁴¹ Ikdahl (2016) s. 95.

¹⁴² Rettsdata.no Kvinnekonvensjonen, note 21.

¹⁴³ Se tidligere punkt 2.6.2 om «Fedrekvoten».

¹⁴⁴ FNs Kvinnediskrimineringskomite generelle anbefaling no. 25, s. 8.

¹⁴⁵ Holtmaat (2011) s. 142.

¹⁴⁶ LDO sak 12/340-19-CAS av 27.06.2013.

I 2017 publiserte LDO en rapport til FNs kvinnekommisjon med det formål å gi konkrete anbefalinger til hva norske myndigheter kan gjøre for å overholde forpliktelsene etter KDK. I denne rapporten påpeker ombudet blant annet at regjeringen ikke gjør nok for å oppfylle forpliktelsen staten har etter konvensjons artikkel 5.

Ombudet uttaler at de «[...] mener det er uheldig at fedrekvoten er redusert og at det fremdeles er begrensninger på fedres selvstendige opptjeningsrett til foreldrepenger. Dette til tross for at EU-domstolen har fastslått at medlemsstatene ikke kan vedta lovgivning i situasjoner der far fratras retten til permisjon når mor ikke arbeider.»¹⁴⁷ De begrunner dette med at for å bedre kvinners stilling er det også påkrevd å utforme familiepolitiske ordninger og krav til arbeidslivet slik at menn tar et større omsorgsansvar i familien.¹⁴⁸ Denne uttalelsen bygger opp under at aktivitetskravet kan betraktes som konvensjonsstridig med KDK artikkel 5 bokstav b.

Det forhold at far ikke kan opptjene foreldrepenger på individuelt grunnlag kan ses i sammenheng med kjønnsstereotyper om at barnemoren fortsatt anses som den primære omsorgsgiveren i hjemmet. At Norge ikke har tatt tiltak for å oppheve aktivitetskravet, kan tyde på at handlingsplikten som fremgår av KDK om avskaffelse av kjønnsstereotyper ikke overholdes av Norge, og at aktivitetskravet er således konvensjonsstridig med artikkel 5 bokstav b.

3.10 Barnekonvensjonen

En annen innfallsvinkel om aktivitetspliktens lovlighet, som verken handler om mors ellers fars rettigheter, er hensynet til barnets beste, jf. FNs Barnekonvensjonen, heretter BK, artikkel 3.¹⁴⁹ I likhet med EMK og KDK, har også BK forrang etter menneskerettsloven § 3. Det kan derfor stilles spørsmål om prinsippet om barnets beste er til hinder for lovligheten av aktivitetsplikten og videre muligheten til å bortfortolke vilkåret på grunnlag av prinsippet.¹⁵⁰

I henhold til BK artikkel 3 fremgår det at ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av det offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative

¹⁴⁷ Likestilling- og diskrimineringsombudet (2017) s. 18.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ FNs Konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989, inntatt i menneskerettsloven av 1999, vedlegg 8.

¹⁵⁰ Prinsippet om barnets beste er nedfelt i Barnekonvensjon artikkel 3 og er videre inntatt i Grunnloven § 104 og ulike bestemmelser i barneloven. I denne analysen vil jeg avgrense til å kun behandle Barnekonvensjonens artikkel 3.

myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Ettersom det både er forvaltningen og domstolen som fatter vedtak om rett til uttak av foreldrepenger og dette er noe som helt klart indirekte berører barnet, må forholdet anses å falle inn under virkeområde til konvensjonen.

Begrepet «barnets beste» tilsier etter en naturlig språklig forståelse at det alternativ som ivaretar barnets interesser skal vektlegges i handlinger som berører barn.¹⁵¹

I henhold til FNs barnekomité sin generelle kommentar nr. 14 om barnets beste-prinsippet, fremgår det at begrepet i konvensjonens forstand er et tredelt begrep.¹⁵² Den angir en materiell rettighet, et tolkningsprinsipp og en saksbehandlingsregel. For denne vurderingen vil det være begrepets funksjon som tolkningsprinsipp som er interessant. Diskusjonen om barnets beste er en rettighet, er en uavklart rettsstilling i norsk rett. Det er likevel flere som tar til ordet for at prinsippet skal anses som en rettighet.¹⁵³

Ettersom det anses som et generelt prinsipp, innebærer dette at det skal kunne brukes i lovtolkningen. Det blir derfor interessant å tolke hvordan aktivitetsplikten står seg i lys av hensynet til barnets beste.

Regjeringen har i utredning om «Offentlig støtte til barnefamilier» fra 2017 viet et eget delkapittel til kunnskap om virkninger av foreldrepenger basert på forskningsarbeid.

Her framlegges det at det foreligger klare sammenhenger mellom at far kommer tidlig inn i omsorgen for barnet, mens barnet fortsatt er spedbarn, og den senere relasjonskompetansen mellom barn og forelder.¹⁵⁴ Det fremgår videre at for at far ikke skal bli sekundæromsorgsgiver, er det viktig at barnefaren er hjemme alene med barnet. Det beste for barnet er at begge foreldrene er primæromsorgsgivere og har en god relasjonskompetanse til barnet. Det er derfor i tråd med hensynet til barnets beste at staten legger til rette for at barnet har mulighet til å oppnå en god relasjonskompetanse til far.

I forarbeidene fra 2011 ble det lagt til grunn at omtrent 6500 fedre med egen opptjening ikke hadde rett til å ta ut foreldrepenger fordi mor ikke hadde opptjent rett eller innfridd aktivitetskravet.¹⁵⁵ Tallet betyr at hvert tiende barn født i 2011 har en far som falt utenfor foreldrepengeordningen, noe som kan indikere at barnefaren i disse tilfellene heller ikke

¹⁵¹ Ikdahl (2016) s. 57.

¹⁵² FNs barnekomité generelle kommentar nr. 14, s. 3.

¹⁵³ Ikdahl (2016) s. 59.

¹⁵⁴ NOU 2017:6 s. 151.

¹⁵⁵ Prop. 92 L (2010-2011) s. 2.

hadde aleneomsorgen i barnets første leveår. Det er derimot usikkert hvor mange av disse utelatte fedrene som faktisk ville tatt ut foreldrepenger hvis de hadde hatt rett til ytelsen. Statistikk viser at 76 pst. av fedre med rett til ytelsen velger å ta ut mer, full eller deler av fedrekvoten.¹⁵⁶ Statistikken kan tyde på at en stor andel av de utelatte fedrene ville benyttet seg av kvoten hvis de hadde hatt muligheten.

Det kan derfor argumenteres for at aktivitetsplikten ikke fremmer hensynet til barnets beste, noe som innebærer at aktivitetskravet kan tolkes som et brudd på prinsippet om barnets beste, jf. barnekonvensjonens artikkel 3.

Etter kommentar nr. 14 om barnets beste får prinsippet særlig betydning der det er rom for forskjellige tolkninger av en bestemmelse. I slike tilfeller skal det alternativet som er mest til gunst for barnets beste legges til grunn.¹⁵⁷ I foreliggende tilfelle er ikke ftrl. § 14-13 en utvetydig bestemmelse. Bestemmelsen er tydelig, og problemstillingen er om det er mulig å bortfortolke aktivitetskravet. Av juridisk rettsoppfatning er det klart både ut ifra internasjonalt og nasjonalt rettskildemateriale at barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 ikke kan benyttes til å tilsidesette vilkår i lovgivningen.¹⁵⁸

Selv om aktivitetskravet ikke bidrar til å ivareta hensynet til barnets beste, vil bruk av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 om prinsippet om barnets beste ikke kunne bli benyttet som en skranke for lovligheten til aktivitetskravet etter ftrl. §§ 14-13 og 14-14.

3.11 Sammenfatning av aktivitetskravets lovlighet

Av de funn som er gjort i analysen som er basert på argumentasjonsgrunnlag, observeres det at flertallet av rettsoppfatningene på området, altså ESA, Trygderetten og LDO, vurderer det slik at aktivitetskravet er i strid med diskrimineringsforbudet etter EØS-rettslig og nasjonalt regelverk, ettersom aktivitetskravet bidrar til en ulovlig forskjellsbehandling av mannen.

I henhold til det som fremgår av den selvstendige analysen, har jeg funnet at aktivitetskravet ikke utgjør brudd på forpliktelsen etter EMK. Derimot har jeg konkludert med at aktivitetskravet ikke fremmer de forpliktelser Norge har etter KDK artikkel 5 bokstav b eller etter BK artikkel 3.

¹⁵⁶ Statistisk Sentralbyrå (2017).

¹⁵⁷ Generell kommentar nr. 14 (2013) punkt 6.

¹⁵⁸ Ikdahl (2016) s. 64.

På bakgrunn av disse funnene kan det konkluderes med at dagens aktivitetskrav kjønnsdiskriminerer far og bidrar til å opprettholde det syn at barnemoren er å anse som primæromsorgsgiver, noe som er et hinder for reell likestilling.

Utredningen fra 2017 anbefaler en todeling av stønadperioden og individuell opptjeningsrett til foreldrepenger. Det fremheves som et hovedprinsipp for familiepolitikken at det bør være individuelle rettigheter for den enkelte forelder, fordi en reell likestilling mellom foreldre fordrer like rettigheter som grunnlag.¹⁵⁹

I utredningen blir også de økonomiske konsekvenser ved å oppheve aktivitetskravet identifisert. Det blir estimert at en individuell opptjeningsrett for far vil havne i en størrelsesorden på hele 600 millioner kroner hvert år.¹⁶⁰ Dette momentet kan derfor tolkes som en av grunnene for at aktivitetskravet står som gjeldende rett i dag, selv om den mottar kritikk fra alle hold.¹⁶¹

Det kan derfor virke som at det som holder Norge igjen fra å oppheve aktivitetskravet er kostnaden og muligens en motvilje til å bli diktret av ESA. Presset har økt på den norske stat til å foreta endringer, men selv med alle ekspertuttalelsen utvises det hittil ingen politisk vilje av den sittende regjering til å endre lovgivningen på dette punkt. Det har blitt varslet av ESA at de har valgt å bringe inn Norge for EFTA-domstolen i Luxembourg.¹⁶² Den internasjonale domstolen vil dermed ta den endelige beslutningen om aktivitetskravet er i strid med likestillingsdirektivets artikkel 14 første ledd bokstav c, lest i sammenheng med artikkel 2 første ledd bokstav a. Dommen vil da trolig falle første halvår i 2019.

Til ytterligere informasjon arbeider Trygderetten i skrivende stund på nytt med en femmedlemskjennelse om gyldigheten til aktivitetskravet,¹⁶³ der retten vurderer om aktivitetskravet strider mot likestillingsdirektivet. Videre er det også en ankende part som har bragt en kjennelse fra Trygderetten om samme tema inn for Borgarting lagmannsrett. Det blir i framtiden spennende å se hvilket resultat disse ulike rettsinstansene kommer til og om de vil konkludere likt i spørsmålet om aktivitetskravet er i strid med diskrimineringsforbudet og videre om diskrimineringsforbudet kan fungere som en skranke og tilsidesette aktivitetskravet.

¹⁵⁹ Ikdahl (2016) s. 249.

¹⁶⁰ NOU 2017: 6 s. 266.

¹⁶¹ Langset (2016).

¹⁶² NRK.no (2018).

¹⁶³ I henhold til trygderettsloven § 7 tredje ledd er det kun i de tilfeller der det antas at rettens avgjørelse kan bli bestemmende for praksis på området at retten settes med fem medlemmer.

4. Kritikk av foreldrepengeordningen i et familie- og likestillingsperspektiv

4.1 Likestillingshensynets ivaretagelse i regelverket om foreldrepenger

Regelverket om foreldrepenger er i hovedsak langt på vei utformet slik at mor og far likestilles som omsorgspersoner. I analysen ovenfor er det likevel påvist flere steder der mor og far forskjellsbehandles uten grunnlag i biologiske forskjeller. Hovedsakelig gjelder dette aktivitetskravet som utgår fra ftrl. §§ 14-13 og 14-14, men også mindre forskjeller som for eksempel at mor har muligheten til å bestemme den felles stønadssatsen og den kjønnsavhengige tidsfristen etter opptjeningsprinsippet. Disse bestemmelsene svekker likestillingen imellom mottakerne.¹⁶⁴ Også to av lovforenklingene fra 2017 kan argumenteres for at hemmer likestilling av far og mor, ettersom lovforenklingene kan tenkes å ramme menn hardt, ved at flere fedre vil falle utenfor foreldrepengeordningen.¹⁶⁵ De fremhevede vilkårene og lovforenklingene kan argumenteres for er til hinder for en optimal likestilling av kvinner og menn som stønadsmottakere etter ftrl. kapittel 14.

I oppgavens første del pekte jeg blant annet på at forenklingshensynet gikk på bekostning av likestillingshensynet ved den seneste lovforenklingen av 2017. For denne lovforenklingen kan det på nytt stilles spørsmål om endringen faktisk kan vurderes som en *forenkling*, ettersom et av de vesentligste behovene for forenkling, nemlig individuell opptjeningsrett for far, ikke ble lovfestet i forarbeidet. I utredningen er det understreket at foreldrepengereglene oppfattes som vanskelig å forstå, særlig for fedre.¹⁶⁶ At lovendringen i 2017 ikke førte med seg en uavhengig opptjeningsrett for fedre til uttak av foreldrepenger, kan derfor anses som uheldig og ikke i tråd med verken likestillingshensynet eller hensynet til forenkling. Etter 25 år med fedrekvote kan det nå høyst argumenteres for at tiden er inne for at far skal ha mulighet til å opptjene rett til betalt foreldrepermisjon uten å være avhengig av mors situasjon.¹⁶⁷

Selv om de forannevnte elementene kan sies å utgjøre en svekkelse av likestillingsprinsippet, ble det våren 2018 foreslått å utvide kvotene til 15 uker. Utvidelsen viser at likestillingsprinsippet fortsatt står stødig bak foreldrepengeordningen. Det at kvotene økes,

¹⁶⁴ Se punkt 2.2.3 og 4.1 i del 1 av oppgaven.

¹⁶⁵ Se punkt 3.1.3 og 7.1.2 i del 1 av oppgaven.

¹⁶⁶ NOU 2017: 6 s. 149.

¹⁶⁷ NOU 2017: 6 s. 250.

kan tyde på at regjeringen fokuserer på å øke fedrekvoten framfor å innvilge uavhengig opptjeningsrett for fedre. Det kan derimot understrekes at likestillingshensynet og ønske om en likefordeling av omsorgsrollen mellom kvinner og menn ikke er optimalt ivaretatt før aktivitetskravet er opphevet, og at det ikke lenger forskjellsbehandles på grunnlag av kjønn i regelverket om foreldrepenger. Det kan derfor konkluderes med at det er rom for å forbedre ivaretagelsen av likestillingsprinsippet i regelverket om foreldrepenger.

4.2 «Overstyring» av familielivet

En annen side ved foreldrepengeordningen er at regelverket kan oppleves som en slags «overstyring» av familielivet.¹⁶⁸ Med den statsstyrte tredelingen innsnevres handlefriheten til å velge den ordningen som passer best for sin familie. Dette var bakgrunnen for at kvotene ble redusert til 10 uker i 2014, da nåværende regjeringspartier uttrykte at de ikke ønsket en kvoteordning som overstyrte familiens rett til å velge egnet omsorgsform for barna.¹⁶⁹

Med tredelingen velger staten å prioritere likestilling fremfor handlefrihet til den enkelte familie. I Syses artikkel fra 2012, om tredelingen av stønadsperioden, stiller han avslutningsvis spørsmål om kvoteinndelingen er «juss» eller «juks».¹⁷⁰ Med dette sikter han til om tredelingen og overstyringen av familielivet fra statens side kommer til å endre atferden i den retning av mer likedeling av omsorgsrollen. I henhold til dagens statistikk, kan det bekreftes at tredelingen er «juss». Overstyringen fører til økt likedeling av omsorgsrollen, ettersom den har ført til at flere fedre tar ut mer foreldrepengedager etter tredelingen ble innført.¹⁷¹ Sjelden har rettsregler utvist en slik påvirkningskraft på folks atferd i privatlivet.¹⁷² Dette bekrefter at statens «overstyring» av familielivet fungerer, og viser at folketrygdlovens regelverk om foreldrepenger får direkte betydning som verktøy i arbeidet om å oppnå reell likestilling mellom kvinner og menn.¹⁷³

4.3 Foreldrepengeordningens innvirkning på eldre førstegangsfødende

I henhold til gjeldende rett er foreldrepenger klart til størst gunst for de som har mest. Dette fordi foreldrepengeordningens utbetaling er beregnet etter hvor mye man før fødselen har

¹⁶⁸ Syse (2013) s. 123.

¹⁶⁹ Kjønsstad (2017) s. 315.

¹⁷⁰ Syse (2012) s. 75.

¹⁷¹ Statistisk Sentralbyrå (2017).

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Aune (2013) s. 48.

opptjent rett til, jf. opptjeningsprinsippet.¹⁷⁴ De som har ingenting, får engangsstøtte, mens de som har opparbeidet seg rett til størst uttak, kan få en stønad opptil 6G. Forskjellen på ytelsen ved fødsel blir differensen mellom engangsstøtten og 6G, altså omtrent en halv million kroner. Det kan derfor argumenteres for at foreldrepengene er mer foreldrevennlig enn barnevennlig.¹⁷⁵

I Norge fødes det stadig mindre barn på samme tid som befolkningen lever lenger. Dette er et stort demografisk samfunnsproblem, som har fått populærnavnet «eldrebølgen». Å øke fødselsratene er en måte å svekke «bølgen» på. Gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende har økt fra 21 år i 1971 til 29,3 år i 2017, på samme tid som fruktbarhetstallet har sunket fra 2,5 i 1970 til 1,63 i 2017, noe som er et rekordlavt fruktbarhetsnivå i Norge.¹⁷⁶ Det lave fruktbarhetstallet er trolig en konsekvens av at kvinner utsetter å få barn.¹⁷⁷ Bekreftelsen på at tredelingen av stønadsperioden er «juss», viser at det er en sterk sammenheng mellom hvordan foreldrepengeordningen er regulert og atferden til mottakerne. Det kan derfor tenkes at reguleringen av foreldrepenge også kan ha en innvirkning på at kvinner stadig utsetter å få barn og den synkende fødselsraten.¹⁷⁸

Utredningen fra 2017 foreslår at engangsstøtten burde avvikles til fordel for at det innføres en minsteytelse på 2G, som blir fordelt utover omsorgsperioden.¹⁷⁹ Forslaget kan hjelpe til å jevne ut forskjellene og føre til at foreldrepenge tilpasses yngre mottakere, som ikke har hatt tid til å opptjene rett til foreldrepenge. En økt støtte til de som har minst kan også muligens gjøre det mer attraktivt for unge å få barn, for eksempel i løpet av studietiden. Forslaget vil derfor kunne utvikle foreldrepengeordningen til å være i bedre samsvar med det biologiske prinsipp, i den form at de som har minst, som oftest er yngst, får bedre velferdsrettigheter som gir god omsorgslønn i forbindelse med fødsel.

¹⁷⁴ Kjøenstad (2017) s. 323.

¹⁷⁵ Syse (2013) s. 123.

¹⁷⁶ Statistisk sentralbyrå (2018).

¹⁷⁷ Kjøenstad (2017) s. 317.

¹⁷⁸ Syse (2013) s. 123.

¹⁷⁹ NOU 2017: 6 s. 253.

Litteraturliste

Internasjonalt regelverk

Konvensjoner

Den Europeiske menneskerettighetskonvensjon, Roma 4. november 1950

FNs konvensjons om barnets rettigheter, New York, 20 november 1989

FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner, New York, 18 desember 1979

EU og EØS-rettslig regelverk

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/54/EF av 5. juli 2006 om gjennomføring av prinsippet om like muligheter for og likebehandling av menn og kvinner i forbindelse med arbeid og yrkesdeltakelse.

Rådsdirektiv 92/85/EØF av 19. oktober 1992 om iverksetting av tiltak som forbedrer helse og sikkerhet på arbeidsplassen for gravide arbeidstakere og arbeidstakere som nylig har født eller som ammer.

Rådsdirektiv 2010/18/EU av 8. mars 2010 om gjennomføring av den reviderte rammeavtalen vedrørende foreldrepermisjon.

Nasjonalt regelverk

1814	Kongerikets Norges Grunnlov av 17. mai 1814
1966	Lov om anke til Trygderetten (Trygderettsloven) 16. desember 1966 nr. 9
1967	Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (Forvaltningsloven) av 10. februar 1967
1978	Lov om likestilling mellom kjønnene 9. juni 1978 nr. 45
1992	Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven) 27. november 1992 nr. 109

1997	Folketrygdloven av 28. februar 1997 nr 19.
1999	Skatteloven av 26. mars 1999 nr 14.
1999	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) 21. mai 1999 nr. 30
2013	Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven) 21. juni 2013 nr. 59
2017	Lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven) 16. juni 2017 nr. 50
2017	Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) av 16. juni 2017 nr. 115

Norske lovforarbeider

NOU-er

NOU 2017:6 (2016-2017) *Offentlig støtte til barnefamiliene* Barne- og likestillingsdepartementet.

Proposisjoner

Ot.prp. nr. 33 (1974–1975) Lov om likestilling mellom kjønnene.

Ot.prp. nr. 52 (1976-1977).

Ot.prp. nr. 13 (1992-1993) Om lov om endringer i lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd og i visse andre lover.

Ot.prp. nr. 52 (1999-2000) Om lov om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (selvstendig opptjeningsrett til fødsels- og adopsjonspenger for fedre mv).

Ot.prp. nr. 77 (2000–2001) Om lov om endringer i likestillingsloven mv. (plikt til å arbeide for likestilling, skjerping av forbudet mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn, forbud mot seksuell trakassering mv.)

Ot.prp. nr. 104 (2004–2005) Om lov om endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (endringer i regelverket for ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon).

Ot.prp. nr. 56 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (utvidelse av fedrekvoten mv.).

Prop. 64 L (2011-2012) Endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden).

Prop 88.L (2012-2013) Diskrimineringslovgivning (diskrimineringsloven om seksuell orientering, likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)

Prop. 184 L (2012–2013) Endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengeordningen)

Prop. 168 L (2016-2017) Endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengeordningen).

Prop. 81 L (2016-2017) Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven).

Prop. 74 L (2017–2018) Endringer i folketrygdloven og kontantstøtteleven (innfasing av tredeling av foreldrepenger mv.)

Innstilling

Innst. 203 S (2013-2014) Innstilling fra Stortingets presidentskap om redigert versjon av Grunnloven kapittel E og F som følge av vedtatte grunnlovsforslag om menneskerettigheter

Norsk praksis

Rt. 1995 s. 54.

TRR-2015-1542.

TRR-2015-3925.

Internasjonal praksis

EU-domstolen:

C-222/14 Maïstrellis

16. juli 2015. ECLI:EU:C:2015:473.

C-16/94 Meyers

13. juli 1995 ECLI:EU:C:1995:247.

C-63/91 Jackson and Cresswell

16. juli 1992 ECLI:EU:C:1992:329.

FNs barnekomité sine generelle kommentarer:

Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1) (CRC/C/GC/14).

FNs kvinnediskrimineringskomite sine generelle anbefalinger:

Generell anbefaling nr. 25 (2004) om artikkel 4 paragraf 1, av konvensjonen.

Offentlig dokumenter**Stortingsmeldinger:**

St. Meld. Nr. 70 (1991-1992) Likestillingspolitikk for 1990-åra
Meld. St. 16 (2013-2014).

Rundskriv:

R14-00-2-A18. NAV Rundskriv av 18. desember 2006.

- § 14-1 Formål
- § 14-5 Generelle bestemmelser
- § 14-10 Generelle bestemmelser om uttak av foreldrepenger
- § 14-13 Generelle vilkår for farens uttak av foreldrepenger

Brev, høringsuttalelser mv.

Barne- og likestillingsdepartementet	ESA svarbrev – rett til foreldrepermisjon, 10. oktober 2016
Barne- og likestillingsdepartementet	Reply to the Authority reasoned opinion – the right to paid parental leave. 22. januar 2018.
EFTA Surveillance Authority	Reasoned Opinion, 15. November 2017.
JURK	Høring – Forslag til forenklinger i regelverket om foreldrepenger. 23. mai 2017.
Jussbuss	Høringsuttalelse fra Jussbuss til forenklinger i foreldrepengeordningen. 24. mai 2017.

Likestilling- og diskrimineringsombudet

Sak 12/340-19-CAS av 27.06.2013.

Likestilling- og diskrimineringsombudet

«Ombudets rapport til FNs
kvinnekomité». CEDAW, 2017.
<http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/brosjyrar-og-publikasjonar/rapporter/cedaw-2017/>

Litteratur

Bøker:

Ikdahl, Ingunn.

Rettigheter i velferdsstaten. Begreper, trender, teorier, 1 utg., 2016.

Kjønstad, Asbjørn m.fl.

Velferdsrett 1. Grunnleggende rettigheter, rettssikkerhet og tvang. 6 utgave., 2017.

Kjønstad, Asbjørn

Innføring i trygderett. 4 utg., 2009.

Koren, Charlotte

Kvinnens rolle i norsk økonomi.
Universitetsforlaget. 2012.

Lilleholt, Kåre.

Knoph – Oversikt over Norges rett.
Universitetsforlaget. 14. utg., 2014.

Artikler og nettdokumenter:

Aune, Helga

«Fedrekvoten, normer og stereotype kjønnsroller «... på noen områder kan jussen være en spydspiss i samfunnsutviklingen»», *Velferd og rettferd: Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, 2013. Aslak Syse (red.) sideomfang 35-48.

Aune, Helga

«Kvinnekonvensjonens og kvinnerettslig teoris betydning for norsk rettsanvendelse og rettsvitenskapelige analyser», *Retfærd*.

Nordisk Juridisk Tidsskrift, Årgang 33
2010 nr. 2/129, sideomfang 52-72.

Holtmaat, Rikki

«Article 5». Oxford University Press,
2011. The UN Convention on the
Elimination of All Forms of
Discrimination against Women,
sideomfang: 141-167.

Jørgenrud, Marius

«Dette blir et av de største IT-
prosjektene», Digi.no, 09 mars 2016,
<https://www.digi.no/artikler/dette-blir-et-av-de-storste-it-prosjektene-i-navs-historie/348233> (sjekket 30. januar 2018)

Langset, Kristine Grue

«Tor Martin er nybakt pappa til Liam. -
Veldig urettferdig at jeg mister
pappapermen på grunn av
diskriminering», Aftenposten.no, 14.
november 2016,
<https://www.aftenposten.no/familieogoppvekst/Tor-Martin-er-nybakt-pappa-til-Liam---Veldig-urettferdig-at-jeg-mister-pappapermen-pa-grunn-av-diskriminering-6870b.html> (sjekket 30 april. 2018).

NAV

«Færre får foreldrepenger». 2 november
2017.
<https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/Familie+-+statistikk/Nyheter/F%C3%A6rre+f%C3%A5r+foreldrepenger> (sjekket 30. april 2018)

- NRK.no «EFTA-domstolen for diskriminering av fedre». 7. mai 2018.
https://www.nrk.no/norge/esa-tar-norge-til-efta-domstolen-for-diskriminering-av-fedre_-1.14038975 (sjekket 08. mai 2018)
- Rettsdata.no Rettsdata.no, 2014. Norsk lovkommentar, Folketrygdloven.
<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gL19970228z2D19z2EK14?directHit=1&dq=folketrygdloven> (sjekket 16. april 2018)
- Ruud, Solveig. Nå er det påvist: Fedre følger fedrekvoten nesten slavisk. Aftenposten.no. 29. november 2017.
<https://www.aftenposten.no/norge/politik/i/OnbQbw/Na-er-det-pavist-Fedre-folger-fedrekvoten-nesten-slavisk> (sjekket 30. april 2018)
- Senneset, Eivind. «Europa eldes og dør», Forskning.no, 13. mars 2008,
(<https://forskning.no/demografi-eu/2008/04/europa-eldes-og-dor>) (sjekket 04. mars 2018)
- Senter for europarett «Fars rett til betalt foreldrepermisjon». 2015-09-00. Eurorett nr 12 2015. 2015. Lovdata.
- Statistisk Sentralbyrå «Fedrekvoten mer populær enn noen gang». Samfunnsspeilet. 6 mars 2017.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fedrekvoten-mer-populaer-enn-noen-gang--298200> (sjekket 16. april 2018)

- Statistisk Sentralbyrå
«Rekordlav fruktbarhet». 6 mars 2018.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/rekordlav-fruktbarhet>
(sjekket 01. april 2018)
- Syse, Aslak
«Foreldrepenger ved fødsel - for student, musikere og andre : om barne- fødsler, fedrekvote og «overstyring» av familielivet», Corpus Juris 1963-2013 50 års festskrift. 2013. Tonje Orseth (red.) sideomfang 110-125.
- Syse, Aslak
«Tredeling av foreldrepengeperioden: – juss eller juks?», Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 02/2012.
- Wernersen, Camilla
«Norge nekter for at de diskriminerer far» NRK.no. 23. januar 2018.
<https://www.nrk.no/norge/norge-nekter-for-at-de-diskriminerer-far-1.13878713>
(sjekket 30.04.2018)
- World Economic Forum
«Global Gender Gap Report», 2017.